

מרדכי ינאי

ומרדכי פיירשטיין

הי"ד

חברים בישיבה מספרים על מוטי ינאי הי"ד

צבי גולדפישר: הנקודה המרכזית שהתבלטה אצל מוטי היתה שמחת חיים. אדם שתמיד שמח.

כשהיינו בנחלים אהב תמיד להתחזן — זה היה השטח שלו, במיוחד כשהיו מתאספים כמה חברים באחת מן הכתות והיו שרים בקול כשהוא בראש, עד שהיו באים מהמושב להרגיע את הרוחות, שלא יפריעו לישון. זו היתה שמחת חיים שפורצת, זו היתה גם שמחה שגרפה אחרים. כשרואים אדם שמח ואמיתי, והדברים נובעים ממנו — נמשכים לזה.

כאימון הגדודי במחלקה שתיים בפלוגה שלנו, הוא היה יחד עם נעם ארנון באוהל. אני זוכר שכל הזמן בקעו קריאות שמחה וצחוק מהאוהל הזה. גם החדר שלו בישיבה כאן בקרית-ארבע, היה מקור של עליונות ושל שמחה אמיתית.

היה לו טוב לב ללא גבול, טוב השופע ומשפיע. כשמישהו בא לבקר אותו בביתו, או כשהיה פוגש חבר באמצע הדרך, היה תמיד מביא אותו עד הבית במכוניתו, לא עשה חשבונות קטנים של הסכונות בנושא זה, והיה עוזר גם בכל מיני עניינים מעשיים.

וכשמרחיבים את היריעה התבטא הדבר גם בעזרה רוחנית במיוחד לחברים מנחלים שהיה קשור אליהם. ומה שהיה נראה קל דעת במובן מסויים, אני חושב שזה היה בסך הכל מסווה.

בנחלים היה מיוחד עם כולם. היו לו גם קשרי ידידות עמוקים במיוחד עם כמה מהחבר'ה. לדוגמא, מוטי ניסה להשפיע על בחור אחד שהיה קשור אליו ביותר, ולאחר מכן הלך לצבא — שיבא לישיבה. ממכתביו לאותו חבר ולחברים אחרים רואים את רצינותו, ומכאן גם את עזרתו לאחרים אף בדברים רוחניים. השמחה, הרצינות וטוב הלב שימשו אצלו ביחד.

יוני כ"ה: מוטי היה תמיד במרכז העניינים בכל דבר, אם בישיבה ואם מחוצה לה. היתה לו חכמת חיים כמו לאדם מבוגר, ולדעתי זה מה שהביא

אותו להיות תמיד במרכז כשכולם נמשכים אליו. מידותיו ותכונותיו היפות הפכו אותו לדמות נערצת ומקובלת על כולם, אני תמיד רציתי להיות במחיצתו, וכן גם אחרים. החדר בו גרנו הפך להיות המרכז. גרנו בקומה השניה, וכל מי שהיה עולה לחדרו היה נכנס קודם לחדר של מוטי, לראות אם הוא נמצא, להיות אתו, לשמוע קצת חזנות או סתם פוליטיקה. למוטי היו הרבה תחומי התעסקות, נושאים חברתיים, כימיה, פיזיקה, מכניקה ואהב כל דבר הקשור במיכון. עצם המחלוקות והדעות השונות משכו אותו לרכז את הנושא — "שמיטת קרקעות בארץ ישראל". בנושא שדובר עליו רבות באותה תקופה — 'מיהו יהודי' קנה את הספר שיצא על ידי הרב גורן וישב ללמוד אותו באופן יסודי ובדק כל שאלה. יש לנו היום מחברות שבהן היה מסכם את הדברים שלמד, ואף חיבר כמה נוסחאות בקשר ליחסים בין היניקה והדחיסה במנוע.

יוסי דייץ: היתה תקופה שהיו בעיות עם מישהו בקריה. מוטי קרא לי ויחד הלכנו לביתו. מוטי השכיל למצוא את המלים הנדרשות ובזכות האווירה הטובה שיצר הצלחנו לעודד אותו. אחר כך מוטי סיפר לי שאחרי שבועיים פגש את האדם הזה, והוא לקח אותו לקבר נתן הנביא וגד החוזה ליד חלחול.

בני מנדל: לפני תשעה באב מוטי הביא את המכונית שלו, ובתשעה באב נסענו לבית העלמין היהודי בחברון. היו גפנים בשטח ולא ידענו אם מותר לנו לקחת מן הענבים. כשהתברר שמותר, העמיס בתוך המכונית הרבה אשכולות — 'להורים שלי' — אמר.

יוסי: בטירונות היינו באוהל אחד. הוא היה היחיד באוהל שהיה מרגיע את האנשים שנכנסו למתח בגלל מסדרים וכל מיני פעולות מורטות עצבים. תמיד היה רגוע ומרגיע.

יוני: גם אני גרתי באותו אוהל. היתה לו ממש שלווה מיוחדת והוא השרה את מצב רוחו על החברה. אני זוכר שהיינו במצבים קשים מאוד, ומוטי עם החיור שלו היה יכול להוציא מכל אחד את המתח והעצבות. במסע 'משימתי ארוך' הלכנו יום לילה ויום, והוא הרי לא היה גיבור גדול במיוחד, ומשום מה העמיסו עליו חמשה 'מוקשים' וזה היה משקל רציני. ראיתי שהוא כורע תחת המשא הזה. "טוב, נסתדר עם הבלוקים האלה" — אמר. בלילה אמנם צעד בראש הטור אבל ראיתי ש'הבלוקים האלה' נשרכים אחריו. ניגשתי אליו

עם החבר'ה מהישיבה במחנה '80, מוטי עומד שני מימין.

ונסיתי לעזור לו אך הוא לא הסכים. "אני אסתדר עם זה" — אמר. נסיתי לדחוף אותו קצת והוא סירב. וכשרציתי להחליף אתו סירב בעקשנות, הוריד את ידי ממנו בתקיפות ואמר "תיגש לעזור לאחרים, אני לא צריך עזרה".

יוסי: במסעות בטירונות עדיין לא הכרתי אותו, אבל תמיד היה הולך אתי בסוף הטור (היה קשה לי מעט והייתי תמיד בסוף). הוא היה צועד לידי ומתחיל לשיר ורץ אתי קדימה.

צבי ג': מוטי אהב מאוד לשיר בטיולים. פעם היה מסע לילי באיזה מחנה עבודה, הוא ועוד בחור — שאהבו לשיר ביחד — הלכו בסוף הטור וקולותיהם הדהדו בכל הוואדיות, כל הטור שמע את השירים. כן אהב מאוד לשיר את 'יבנה המקדש'.

חנניה בן דוד: בזמן שניקיתי וסדרתי את אולם הלימוד בהפסקת הצהריים, פגשתי תמיד את מוטי יושב בעזרת נשים ליד החלון ולומד. הוא לא נהג לישון בהפסקת צהריים. הוא נראה תמיד עליז ושמח מבחינה היצונית, אבל אחר מבחינה פנימית. פעם שאלתי אותו, מה הוא חושב על הישיבה ועל הלימוד. הוא אמר "בוא נעלה אליך הביתה ונדבר" (תמיד למד בבית

מדרש כי לא רצה להפריע למעלה בחדרים). כשישבנו בבית אמר לי: "אומר לך את האמת, אני לא רוצה לפגור בלימוד, אני רוצה להיות כמו כל החבריה ולכן צריך ללמוד הרבה". אמרתי לו: "מי שרוצה להיות כמו האבות לומד על האבות, תתחיל לקרוא על גדולי ישראל". כן אמרתי לו שגם אצלי קיימת אותה בעיה לעמוד בקצב של אחרים. יום אחד בא אלי ואמר לי: "חנניה, מצאתי את התרופה, הייתי בקבר בניהו בן יהוידע ואני מרגיש יותר טוב בלימוד, אני לא יכול לתאר לך את ההרגשה הזו. בהזדמנות הבאה אקח אותך לשם".

אחרי יום העצמאות כשחזרו כולם מירושלים כל אחד באופן עצמאי, התלונן האחראי על המטבח שאי אפשר לעמוד ולחכות לכל אחד ולהגיש לו את הארוחה. הגיעו הדברים לידי חיכוך, והעניינים הסתיימו בדרך שהסתיימו. באותה שבת פגשתי את האחראי והוא אמר לי, שמוטי אבל אצלו ארוחת צהריים. הבנתי שזה בגלל הוויכוח שהיה ביניהם לפני כן, וידעתי שהוא הצליח להשלים אתו, ולהתחבב עליו.

רצוי להזכיר עוד, שכל בוקר ב-6.30 מוטי היה פותח את הפטיפון בקול רם והמוסיקה נשמעה בכל הבניין. כשאמרתי לו שזה מפריע, הוא אמר שכך הוא מעיר את החברה לתפילה בלי ללכת ולנער כל אחד במיטה שלו.

יוני: סלח לי שאני קוטע אותך, הוא התקין רמקולים בכל אחד מהחדרים בדירה שלנו, וגם ניסה להרכיב בקומה שלישית, וכל בוקר היה קופץ לשים תקליט ומעיר את כולם בסימפוניה.

חנניה: ביום שהוא יצא למבצע ימים נוראים הוא בא אלינו הביתה ואמר: "חנניה, אתה יודע שאנחנו תמיד עושים פה רעש, באתי לבקש סליחה על כל מה שעשינו" (גם מאשתי בקש סליחה). שאלתי: "לאן אתם הולכים?" והוא ענה: "איננו יודעים עדיין לאן, אבל חייבים לבקש סליחה". שמת לי לב שהוא בא לבקש סליחה בשם כולם, תמיד היה בא בשם כולם.

יוסי: יצא לי לעבוד אתו תקופה מסויימת במטבח, וקרה שהייתי צריך לנסוע פעם. ביקשתי ממנו שיישאר אחראי על המטבח, וקרה שהיה חיכוך עם האחראי במטבח בזמן היעדרי. הלכנו אני ומוטי אליו הביתה בשבת וביקשנו ממנו סליחה. ובמוצאי שבת נכנסנו אליו הביתה, שתינו והסברנו את העניין עד שהיתה הבנה.

אילן תור: אני חושב שמצד הקשר הייתי קשור אליו יותר מלאחרים,

ועם כל זה איני זוכר אפיזודות, מעשים, עובדות מוגדרות. אולי באמת ההגדרה היא בריאות חיים טבעית, בריאות טבעית, לא עיונית או לימודית. שופע טבעיות היה, זה בנה את היחסים בינו לאחרים וזה בנה את השמחה. אני זוכר, בזמן שהייתי פה בסוף הקיץ — את המנגינות שלפני הסדר. היתה מין שלווה, וכל האיזור היה מתנגן מהדירה. ואני הייתי נהנה מזה.

אני זוכר שבתחילה היה קשה לו ללמוד (יחסו הבריא ללימוד, התבטא אצלו בלימוד רב של משניות, למד תמיד משניות והסתובב עם 'משניות קהתי'). המעשיות הטבעית הפועלת תמיד, וגם המצוות המעשיות, יכולות לנבוע מכל מיני צדדים של קשר לתורה ואצלו זה נבע בצורה טבעית. כל הדברים האלו נובעים מתוך ההגדרה של בריאות חיים טבעית — לעומת האידיאליזם של מוטי פויירשטיין, ולעומת המחקריות העיונית הרצינית המבוגרת של סולו.

גבי שיינין: לפני שהוא יצא למבצע האחרון, זכור לי שהוא הלך לכל אחד וביקש סליחה. אלי הוא בא ושאל "גבי, אתה סולח לי אם עשיתי לך משהו", אמרתי לו: "מוטי, עזוב שטויות, לא עשית לי שום דבר". אבל הוא לא עזב אותי וביקש שאומר בפירוש שאני סולח לו, אולי במקרה עשיתי לו פעם משהו.

הרב יועזר: בלטה אצלו — מה שכבר הזכירו, אך ברצוני להדגיש יותר — נעימות, נעים הליכות. זו הסיבה שהוא שימש מרכז שריכוז מסביבו את החבר'ה. מתוך שהרגישו אצלו טוב והיה נעים להיות במחיצתו והשרה אווירה נעימה של שלווה. תמיד התייחס בעדינות ובנימוס, זה מה שמשמע מכל הסיפורים, שרק מחזקים יותר עניין זה. מוטי השתדל לא לפגוע במישהו אחר וביקש סליחה במקרה שפגע ח"ו. כמו כן, ראוי לציון טוב הלב שלו, רוחב לב בלי גבול. קשה לי להיזכר בפרטים מיוחדים שביטאו זאת, אך אולי אזכיר סיפור אחד שיכולתי ללמוד מתוכו את ההרגשה הזאת כלפיו. שמואל לומפ היה נוהג לסייע לי לבדוק ולתקן את העירוב. פעם אחת היינו צריכים עזרה של אדם נוסף, ושמואל הלך לבקש ממישהו שיתנדב לעזור. מוטי ינאי בא לעזור, וזכורני שנהניתי אז בחברתו. הוא הלך להרים משאות כבדים, אבנים, קורות, מבלי שביקשו ממנו, והכל מתוך שקט נפשי ובלי הרבה דיבורים. נראה לי שהשקט שלו התבטא בפתיחות, לא היה אצלו רצון להתבלט באופן מיוחד אלא היה פתוח לכל אחד, ובנעימות שלו היה רוצה ומסוגל להבין כל אחד.

יוני: כמובן, כלפי חוץ הוא היה מאוד מאוד שקט ושלו. עצם העובדה שהיה יכול להרגיע אנשים במצבים קשים, אפילו אותי כשהייתי רועש תמיד, בעיקר על כל מיני עיוותים ומעשים של אי-צדק. מוטי היה מעורה מאד בענייני העולם ובענייני המדינה, הוא היה גם בקי בדברים אלה, והיו לנו הרבה ויכוחים אידיאולוגיים. הרבה חברים זוכרים ויכוחים אלה שהתנהלו עד השעות הקטנות של הלילה. פעם התווכחנו בנושא הבחירות. אני זוכר את עמדתו האיתנה, ראיתי שלמד את הערך של אמונת חכמים, והציג את דברי הרב צבי יהודה — כפי שהובנו משיחתו של הרב ולדמן — ללא היסוס. יכולתי להרגיש שבכוח אישיותו, החן שלו במבטו השלו, הוא משכנע אותי ולבסוף הסכמתי אתו.

מוטי השתלב בחיי הסביבה בענייני קרית-ארבע, בקירוב משפחות. תמיד הצליח בעזרת אישיותו להשתלב בין אנשים מבוגרים, ולחשכין שלום בסכסוך כים של מבוגרים. תמיד תמאתי איך הוא מסוגל, צעיר כמוהו, להתערב בעניינים פרטיים וביחסי עבודה. אישיותו השפיעה על כל אחד, ואנשים ידעו להעריך אותו על כך.

היחס הזה לאנשים מבוגרים התבטא תמיד בעזרה ובהתעניינות. קרה שאצל שכנים בבית הוריו חלה ראש המשפחה, וכשנסענו עם מוטי במכוניתו, אמר פתאום שהוא צריך לקפוץ לבקר את השכנים האלה. עצר, עלה לביתם, היה שם כמה דקות, ואחר כך ירד עם סל, נסע למכולת להביא להם מצרכים. כשהיינו נוסעים ברחוב והיה רואה מישהו מוכר מחכה לאוטובוס, היה עוצר לידו בחריקת בלמים — "לאן אתה צריך? עלה".

גבי: כשהיינו ב'מבצע פסח' הראשון — את מוטי לא גייסו — עמדתי בצומת גהה וחכיתי לטרמפ עם הרבה חיילים. לפתע שמעתי מישהו קורא לי, זה היה מוטי, הוא נסע אמנם בכיוון ההפוך לתל השומר, אבל הוא הסיע אותי לשם.

בני: כשהוא היה נוסע לשבת הביתה, היה נוסע עם המכונית לשיעור של הרב צבי יהודה במוצאי שבת, ולוקח אתו כמה חברי' שהיו בשבת בבית, ולא היה מוכן לקחת כסף מאף אחד, אף על פי שרצינו להשתתף בדמי הנסיעה.

יוני: תמיד הוא אמר לגבי השיעור של הרב צבי יהודה שחובה לנסוע. שאלתי אותו: "מה פירוש חובה?" הוא אמר: "אני לא יכול להתחיל שבוע בלי השיעור הזה, אני חושב שאם פעם אחת לא אהיה בשיעור, כל השבוע לא ילך". ובאמת הקפיד על כך וכל מוצאי שבת, אפילו כשהיה בא לשבתות הביתה, היה לוקח את המכונית ונוסע לשיעור.

צבי ג': כשמישהו היה במתח כלשהו אתו, תמיד היה מרגיע ע"י חידודי לשון כלשהם, בכל מצב היה לו משהו לומר — איזו הברקה. אינני זוכר שרבו אתו ממש. כשנכנס לוויכוחים לא היתה זו מריבה אלא החלפת דעות, בדעות חזקות ומגובשות. ביחס להשתלבות שלו בישיבה — בדרך כלל בשמינית מתחילים לשלוח חבריה לישיבות, ומוטי כבר בשביעית גיבש לעצמו דעה ודרכו היתה כבר ברורה. אני זוכר שהוא ניסה למשוך אותי לישיבה בבאר שבע עוד לפני שחשבנו לבוא לקרית-ארבע. הוא החליט שצריך להקים שם מקום תורה גדול, וניסה למשוך אותי לשם. נסענו אמנם לבאר שבע, ומוטי סידר לי פגישות עם המשגיח ועם ראש הישיבה לשכנע אותי, אבל בסוף החלטנו לבוא לכאן.

גם כשרצינו לבוא לחברון לא היה ברור איך נצליח לשבת בישיבה וללמוד כל היום. מישהו אחר במחזור שהיה בגרעין עלומים לא ראה את דרכו בישיבה מסיבה זו — לא ראה את עצמו יושב כל היום ולומד תורה — אבל מוטי אמר: "תראה, גם אני כזה, אבל כל אחד יגיע זמנו וישתלב בלימוד בישיבה". ובאמת בתחילה לא הלך לו כל כך טוב — בשיעורים בכל אופן לא השתלב — עד שבסופו של דבר מצא את דרכו והתחיל לעשות עבודות בנושאים שונים. הוא אהב לסכם נושאים בכתיבה, אהב לכתוב מקורות ונקודות למחשבה, במיוחד אהב לעבוד בנושא ארץ ישראל. ובמשך הזמן התחיל למצוא את הדרך ללימוד.

כשכבר היה בישיבה הרגיש עדין קשר לחבריה מהסניף ומהישיבה בנחלים, היה נפגש עם חברים בצבא, התכתב אתם, חיזק אותם, נסע אליהם, והרגיש שכאילו מוטל עליו לחזק אותם.

הרב זלמן קורן: צבי דיבר על השתתפותו בשיעורים. גם הוא וגם מוטי פויירשטיין בתחילה עשו רושם שהם מתקשים, וכל אחד בדרכו שלו ראה לעצמו אתגר להתגבר ולהשתלב. זו היתה בעיה שהדאיגה אותו. ניכר היה בו שזו היתה בעיה שהוא עובד עליה ומנסה למצוא את פתרונה. והוא מצא פתרון תוך זמן לא רב. העבודות שלו — איני יודע אם זה עניין של ביטוי עצמי, כתחליף לשיעור, או משהו מעין זה — זה היה עניין יותר יסודי. הנושא שהוא התמסר לו הרבה הוא עניין ארץ ישראל. לגבי בני חוץ לארץ מתבטאת החיבה לארץ ישראל בעליה לארץ או במעשים דומים אחרים. אדם שנולד בארץ אפשר לומר עליו שהוא אוהב את סביבתו, ובמעטים אפשר לראות את העניין של לימוד ענייני ארץ ישראל. הלימוד המעמיק הזה מצריך מה שנקרא משוגע לדבר.

ושיגעון לדבר כמובן במובן חיובי, לרבותא, שאיפה מיוחדת לנושא זה. הוא תלה בחדר שלו מעל מטתו מפה שיש בה כמה נסיונות וצורות של זיהויים לגבולות הארץ. הוא צילם מתוך ספר את המפה הזאת. המפה היתה מודבקת על הקיר עד שנערכו שיפוצים בדירות, לאחר המלחמה.

בערב הזכרון בישיבה. מימין לשמאל צבי גודלפישר, הרב יאיר אוריאל, הרב זלמן קורן והרב אליעזר ולדמן.

יוני: כשחזרתי אחרי המלחמה המפה עדיין היתה תלויה בחדר.

ר' זלמן: כן, כשאתה חוזרת עדיין לא נערך שם סיווד. המפה היתה תלויה על הקיר והיו עוד מפות של ארץ ישראל השלמה. את המפה הזאת אני זוכר כחלק מן החדר. זכורני שנתתי לו איזושהו מאמר מצולם, הוא עבר על זה. ראיתי את המאמר הזה אחר כך בבית המדרש, והיתה שם איזו הערה בשוליים. בדקתי והסתבר כך: באחת ההערות באותו מאמר הובא הרמב"ן על התורה מאיזה מקום, והרמב"ן על התורה — כפי שמצוי בדברי ראשונים, מובא הרבה פעמים לא בדייקנות, כלומר שברי פסוקים, ושברי פסוקים המורכבים לשברי פסוקים אחרים. הוא בדק את המובאות במקורות ומצא שאין

דיוק, וסימן בצד את המקור במדויק. טבעו של עולם, כשמישהו לומד איזה נושא — לומדים תוספות. התוספות מביאים גמרא ובגמרא מובא פסוק, פסוק מוכר, מכובד — בוודאי שאין חובה ללכת לבדוק במקור. וכפי שאמרת, דברים אלו, לימודם היסודי, מצריך דבקות במטרה ושיגעון לדבר. מוטי בדק את הדברים במקורם ורשם הערה בצד.

נעם ארנון: על חיבתו המיוחדת לארץ ישראל אני רוצה לספר משהו. כשנסעתי פעם עם אביו ואחד הר"מים מנחלים חזרה משעור שהתקיים אצלו בבית (היתה מסורת לקיים שיעורים לזכרו, אחרי המלחמה), הדבר העיקרי שאביו סיפר לאותו ר"מ היה, שהשינוי שחל במוטי במיוחד היה בעניין ארץ ישראל. מוטי כידוע בא מבית אמיד, מסביבה אמידה וכל מה שקשור בזה. בדרך כלל בחברה כזאת החיזוק לחלוציות בעניין ארץ ישראל והקשר אליה הוא תיאורטי ולא כל כך מעשי, ודווקא ההתעוררות החלוצית שהתפתחה בו בזמן האחרון מראה על התנערותו מתופעות לוואי של קשר עם אותה סביבה. כלומר, דווקא הניגוד בין הסביבה הקודמת השאננה, לבין מציאות באווירה חלוצית-התישבותית, מראה על התפתחותו הרצינית בכיוון זה של חיבה מעשית לארץ ישראל, התפתחות זו שחלה בשנה הראשונה — ונקטעה.

יוני: כן, אביו לפני כן לא הצליח להכיר אותו כל כך טוב. אחרי שעבר את התקופה הראשונה והגיע לישיבה גבוהה, אפשר היה לראות עליו, על פניו והתנהגותו שחל בו איזה שינוי, אבל אביו לא יכול היה עדיין להכירו כמו שהתפתח באמת. הוריו תמיד ראו אותו בבדיחותו עם חיוך על הפנים, ולא ראו אותו מצד האור הרציני שלו, מצד תכונותיו השקולות והרציניות, ורק מסיפורי חברים יכלו להכיר צד זה. עליו עצמו היה קשה באמת לראות את השינויים.

צבי ג': גם בדעות הוא היה משפיע הרבה. היו בו דרך ארץ ואמונת חכמים, ולכל מה שהרב צבי יהודה כתב היה מסכים בלי ערעור. אני גם זוכר שהוא היה אחד היחידים — וזה מראה על בגרות — שחשב לקנות פה דירה, אף שהיינו רק בשנה הראשונה בישיבה. גם דיברנו בינינו עליו כאחד שיתחתן הראשון. נראה שחשב על חתונה בקרוב.

יוני: היתה לו גישה מיוחדת, השקפת עולם על חיי משפחה שהוא יבנה, היו לו דעות ברורות לגמור את הישיבה ולהישאר בקרית ארבע. ייתכן שהיה באמת נשאר ללמוד בישיבה, אבל השאיפה שלו היתה להיות עצמאי, שהוא

יפרנס את עצמו. עוד בתחילה, כשהיינו בצבא אמר — "אשתי תישאר בבית לחנך את הילדים ואני אעבוד".

נעם: אמר משהו מהמחזור בנחלים: "כשמדברים על מוטי, אפילו שיוד-עים שאינו בין החיים מוכרחים לחייך". הבדיחות הללו שהיה מספר בכל מצב — לא מתוך זלזול אלא מתוך תפישת השמחה כמות שהיא — מוכרחים לחייך.

בימי העיון על רקע מערת המכפלה

הרב ולדמן: קשה לתאר את האווירה של השיחה הזאת, יש לזה ערך יותר חשוב אפילו משיחה מוסרית. כי מה שמצווים בחיים לראות תמיד את הטוב, את הנעלה, ולדעת שזה הצד העמוק של האדם, במיוחד האדם מישראל, זאת אנחנו עושים כשאנחנו יושבים פה ומדברים. יש לראות באדם באופן כללי לא רק את הצדדים של טוב, כצדדים המהותיים, אלא גם בכל תופעה כשלעצמה — לראות את האמת הטובה שיש בה. כל אותה זהירות, עין טובה, כל אותה שמירת הלשון לגבי ציון אותו טוב. אנו מקיימים את זה, וזה טבעי לנו ואנו רואים זאת באמת, כי זאת האמת כפי שהיא מתגלה וטוב להתרגל לכך.

את מוטי לא הכרתי — לצערי — כל כך טוב, כפי שאני שומע עכשיו,

ובמשך הזמן מאז המלחמה. לא הכרתי את הצד של העליזות שבו, במובן האישי. אני שומע את זה עכשיו, ואני חי את הדברים עד כדי כך שקשה לי להבחין בין מה שהכרתי בעצמי לבין מה שאני שומע. לא הכרתי בכלל את הצד העליז שבו, (מיד אומר, מה כן הכרתי) כי באמת מבחינת הקשר בינינו היה שקט — לא מכונס, אבל שקט, והרגשתי בשקט הזה צד של אופי שקט וגם צד של בושח ושל יראה כלפי. הרגשתי קצת את הצד הזה של טוב שבו, כפי ששומעים מכל הדברים הנאמרים כאן, אף שלא נתקלתי בעובדות. אבל ידעתי שהוא זה שעסק בהרגעת העניינים. כשהתעוררו עניינים לא נעימים, במטבח, ובכלל בין העובדים, והוא שלקח על עצמו את התפקיד הציבורי הזה לדאוג לכך. סיפרה לי מסעודה (לפני שידענו מה שהיה בסוף), שהוא בא אליה ואל שושנה טויטו לבקש סליחה לפני ראש השנה, לפני היציאה ל'מבצע'.

הטוב שבו — אני חושב — היה טוב טבעי כפי שסיפרתם, והשינוי בו (וגם בטוב הזה חל שינוי), היה פשוט התעלות כשהוא התקשר ליראת שמים. מובא במוסר הקודש — שהמדות הטבעיות מתרוממות ומתעמקות, וגם מוצאות ביטוי מעמיק יותר כשהן הולכות ונבנות על יסוד של יראת שמים אמיתית. וכך זה היה אצל מוטי — התעמק אצלו הטוב כשזה התקשר ליראת שמים בצורה אמיתית. זה השינוי העיקרי שחל בו — רצינות עמוקה של יראת שמים, ובהזדהות של יראת שמים עמוקה נהיה אותו טוב נעלה יותר, עמוק יותר, ותפס את כל כולו, וממילא התבטא בטוב רוחני כזה שהוזכר פה, שבזה באתי אתו במגע.

היה לי מגע אתו בעוד שני דברים. אינני זוכר אם זה היה מיד בתחילה או יותר מאוחר. הדבר הראשון (שכבר הוזכר פה), הוא היה מארגן את ההסעות לרב צבי יהודה במוצאי שבת, וזה נבע לא מתוך דאגה ליראת שמים של אחרים, אלא משום שיהיה טוב לאחרים ושיטעמו את אותו עולם שהוא הכיר ושתן לו כל כך הרבה. זה התבטא בדאגה לצד הארגוני של הנסיעה. הדבר השני — מוטי דאג לקניית ספרים לבחורים בישיבה, הוא ריכז את הקניות, והיה הראשון שהיה לי מגע אתו בקשר לזה. כמה פעמים היה בא ושאל בעדינות אם כבר קניתי את הספרים או לא. וכן אני נזכר עכשיו שהוא בא אלי לדאוג לכך שהמיהם לתה שעמד בחדר בקומה הראשונה ליד המשרד, אכן יפעל, ושיהיה לבחורים מהישיבה ולחיילים ולשומרים תה לשתות. כל זה שייך לעניין שדובר בו — דאגה לכל אחד, הדאגה לנסיעה, לספרים, לתה לשומרים, כל זה היה אותו סוג של דאגה, ובעצם זה הצד הנעלה של הדבר לא לדאוג לעולם הבא של השני אלא לדאוג שיהיה לו טוב בכל מיני עניינים שחשב שכך יהיה לו טוב.

כשחזרתי מחוץ לארץ — אמנם לא נפגשתי אתו בלוד, אבל ידעתי שהוא בא לפגוש אותי בשרה התעופה, כי כמה ימים לאחר מכן נסעתי לירושלים ובדרך שמעתי צפירת מכונית מאחרי. כמדומני שזה היה ברחוב יפו. על כל פנים התברר שזה מוטי. הוא שמח שפגש אותי וראה אותי, ואני שמחתי מאוד לראותו, ואז הוא אמר לי שהוא היה בלוד, ביום שהייתי צריך להגיע.

יוסי: אני זוכר שבקיץ החם דיבר עם אביו שיקנה מתקן מים קרים לשיבה. גם זכור לי, שתמיד, כשטלפנו אליו במוצאי שבת, היתה אמו אומרת שהוא נסע להביא את הסבא שלו. תמיד בצאת השבת היה נוסע להביא את סבא.

יוני: הוא העריך מאוד את הסבא. סבו, שיאריך ימים*, יהודי העוסק כל היום בתורה וגם בכל מיני עניינים אחרים. ומוטי למד ממנו. פעם מוטי לקח אותי אל הסבא, ובזמן שהגענו הוא עסק בכמה סוגי צמחים, בצורה מדעית.

עבי ג': הוא סיפר לי שהוא קשור מאוד לסבא. סיפר כמה הוא אוהב לבקר אותו, לשמוע סיפורים, והם היו קשורים מאוד, אף שלכאורה נראה שיש קצת מרחק דורות ביניהם. לפני בחינות הבגרות מוטי ביקש מסבא שלו שילמד אותו, אחר כך ניגש אליו ואמר: "סבא, בזכותך קבלתי ציון טוב, קיבלתי 8". גם סבא שלו היה קשור אליו מאוד. הוא אמר שהוא כואב מאוד שמוטי חסר, הוא מסתייבב בבית ומחפש אותו. הוא סיפר שארבעה ימים אחרי פרוץ המלחמה ראה בחלום שמסיעים אותו לחתונה של מוטי (מאד רצה להיות בחתונתו), והוא הגיע לאולם עם אשתו (שנפטרה לפני זמן מה), ושאל — "איפה ההורים". אמרו לו שעדיין לא הגיעו ההורים. שאל: "איפה החתן?" אמרו לו: "החתן איננו", מיד אמר לאשתו: "בואי נלך, אם אין חתן אין טעם לחכות", והתעורר.

מפאת התעניינותו במדעים רבים — והיה מסביר תופעות בדרך של אמונה — היה לו קשר גם להיפנוזה וטלפתיה. הסבא סיפר שכמה פעמים היה לו קשר עם הנשמה של מוטי. וכבר בליל חג הסוכות כשעשה קידוש פרץ בבכי. לשאלת ההורים של מוטי: "מרוע אתה בוכה", לא ענה. אחר כך אמר, שכבר באותו חג ידע שמוטי איננו.

יוני: מוטי דאג לא רק לחבר'ה בישיבה אלא גם למצב הפיננסי של הישיבה, עניינים כספיים. כשהיה בא הביתה שיתף תמיד את אביו בבעיות

* בעת עריכת הספר נפטר סבו של מוטי.

של הישיבה. נראה שבגלל זה אביו השתתף בבעיות הישיבה, הוא היה מתעניין
אצל אביו איך אפשר לעזור וכיוצא בזה.

ר' זלמן: אביו מצד אחד, היה מספר על השינוי שחל בו. כפי שהדבר
נראה מצד ההורים, לא נראה שהיה נוטה כל כך לשתף את אביו בחוויות
הרוחניות שלו, בניגוד בולט לבעיות הפיננסיות של הישיבה. בתחום הזה
ממש שיתף את ההורים.

יוסי: כשהיתה בארץ שביתה של אגד, אישרו לבעלי מכוניות להסיע
אנשים תמורת תשלום. מוטי אמר אז, שהוא יסיע אנשים וישים קופה של
הישיבה, ואת מי שיקח בטרמפ יבקש ממנו לשים תמורת הנסיעה כסף בקופת
הישיבה.

נעם: נקודה בולטת המקשרת את כל הדברים הנאמרים, היא שפע —
אצל מוטי היה הכל בשפע מקסימלי. אני הייתי אתו באוהל סירים באימון
גדוד. היינו בין האוהלים היהודים שלא הביאו ניילון (לכסות מפני הגשם).
אחרי שלא הועילו בקשותינו אצל מוטי פוירשטיין הי"ד לקבל חתיכת ניילון,
כי הוא היה צריך אותו גם מתחת לאוהל (מפני הבוץ) וגם ממעל לאוהל מפני
הגשם, ישבנו באוהל ומוטי התבדח. כל האוהלים התארגנו והסתדרו, ואנחנו
תמיד היינו מגיעים לאוהל בלי סדר — ישר לישון.

יוני: איזה לישון?

נעם: מי שהיה זוכה לשמור ראשון או שני היה שומע את השירה. מוטי
הביא הרבה חבילות לאוהל, הכל בשפע. גם בישיבה, החדר הראשון שהתארגן
וקיבל צורה היה החדר של יוני יבדל"ח ושל מוטי ז"ל. מיד כשבאו תלו
תמונות, מנורות, ארונות, הכל ביד רחבה.

צבי ג': היה לו קשר מיוחד עם ירושלים, במיוחד עם הכותל. הרבה פעמים
נסענו מישיבת נחלים לכותל. היינו נוהגים להתפלל, לומר כמה פרקי תהלים,
לבקר בישיבת מרכז הרב ולחזור באותו הלילה, כדי להגיע בשבע בבוקר
לישיבה. כן אני זוכר שאחרי הטירונות נסענו לכותל לברך על כל מה שעבר.

יוני: היה לו מנהג לרשום בלילה דברים שחשב עליהם ביום, כנראה
שבליילה התרכז הרבה יותר טוב. אחרי שחזרנו מהשיעור של הרב צבי יהודה,
במוצאי שבת — כמובן אז היה במצב מרומם — היה נוהג להיכנס לבית

המדרש — שהיה ריק, שם לו שולחן בפנה ולומד. לפעמים הייתי בא לבקר אותי, לראות מדוע לא חזר. הייתי רואה אותו עם כל מיני ספרים ממקומות נדחים בספרייה, שאין משתמשים בהם כלל — שקוע בעניינים אלה ואינו עונה בכלל לקריאותי, לבוא לישון.

בני: לקראת סוף הטירונות הביא את המכונית, ועזר לארגן את מסיבת הסיום. המכונית שימשה את כל הפלוגה.

צבי ג': אף שהיה לו הכל ובשפע, לא היה לבוש בעזרה מהודרת מדי או מצועצעת, אלא בפשטות. מישחו בנחלים סיפר שמוטי התווכח אתו פעם מפני שהיה רגיל ללבוש מכנסי חאקי תמיד, ומוטי ניסה לשכנעו להחליף 'מדים' אלה.

יוני: אף על פי כן היה לבוש בקפידה, אמר: "אם אני לומד בישיבה, יש הלכה שתלמיד חכם לא יהא רבב על בגדיו". הקפיד מאוד להיות נקי ומסודר למופת. כן הקפיד תמיד לרדת למערת המכפלה.

במנוחת צהריים, אם ראו אותו החבריה עולה לחדר כלשהו, ידעו שלנוח כבר לא יוכלו. אבל אף אחד לא כעס עליו, איך אפשר לכעוס עליו עם החיוך שלו המלא חביבות.

חנניה: במלים פשוטות, הוא היה יהודי חי בכל הדברים, והשאייר רושם על כולם, היה ראשון בכל המחזור שנכנס לכל התחומים של הישיבה, יש הרבה מה לזכור וקשה למצות את הכל.

יוני: לומר את האמת, כשחזרנו אחרי המלחמה, והגענו לישיבה, היה קשה מאוד להשתלב בחיי הישיבה. ובין החברה, למי שהכיר אותו טוב, הוא היה ממש חסר. האווירה שהוא יצר מסביבו היתה חסרה. זו דמות שהשאירה אצל כל אחד זכרונות נעימים.

מכתב מידידו של מוטי להוריו

31.3.74 — ח' ניסן תשל"ד

אינני יודע כיצד לפנות אליכם, אך דבר אחד ברור לי, שדבר משותף מאחד אותנו וזה זכרו של בנכם/חברי מרדכי הי"ד. אפילו מרדכי לא הייתי רגיל לקרוא לו כי אם פשוט ינאי!

קשה לי לכתוב זכרון דברים על חבר שנפל על קידוש ה' כי עד היום אינני משוכנע כלל שלא אשוב לראותו עוד. בשיחות עם חברי'ה ובהעלאת חוויות משותפות מהישיבה אף פעם לא מדברים על ינאי כאילו הוא איננו אלא כאילו אחד מאיתנו, אחד מהחיים!

המניע העקרי שגרם לי לכתוב לכם, היא העובדה שלא הכרתם מספיק את בנכם כדי לעמוד על אופיו ותכונותיו. כחבר וכידיד של ינאי הי"ד מרשה אני לעצמי לשפורך אור על חלק מחייו שאולי לא היה ידוע לכם.

תחילת דרכנו המשותפת היתה בכתה הששית כשיצר השובבות מאחד אותנו... הדבר לא נשא חן בעיני ההנהלה והם ניסו להפריד בינינו, הן ע"י שיחות אתי על ינאי, ולהיפך, והן בשיחות עם ההורים... אך אני חושב שהידידות בינינו היתה כל כך אמיצה עד שבאמת היה קשה להפריד, וההנהלה גנזה את הרעיון להפריד בינינו. אדרבא זוכר אני איך הרב צרבוניץ היה נותן לנו אפילו רשות לנסוע מדי פעם בערבים לפ"ת... אני חושב שגם הרב צרבוניץ עמד על טיבה של הידידות בינינו, הוא הבין שאין זאת סתם ידידות של שני חברים שיש להם תכונות דומות, אלא ידידות של שני נערים שהאחד משלים את רעהו!

כך אני רואה את הידידות שלי עם ינאי הי"ד, היינו פשוט משלימים אחד את רעהו בניגוד לכל יתר חברי שהם פשוט דומים לי בתכונות, חושבים כמוני ועוד. ינאי היה שונה ממני! לכן תמיד כשהיינו יוצאים הביתה מעולם לא בלינו יחדיו כי לכל אחד היה טעם משלו וכל אחד אהב צורת בילוי שונה... ינאי תמיד סמל אצלי את הרוחניות! ואני סמלתי אצלו תמיד את הגשמיות! בשיחות הרבות שהיו לנו שהיו נמשכות עד לשעות הקטנות של

הלילה תמיד הוא היה מטיף לי מוסר לשאוף אל הטוב והצדק, תמיד הוא שאף שאני אהיה יותר דתי ועל זה היינו מדברים הרבה, מדוע אינני מתפלל בבקרים. עד שהוא העלה רעיון שנסע יחדיו לישיבת "סלובודקה" בבני ברק שם למד האח של גיסתו. היינו שם ארבעה ימים אבל זה לא עזר לי וינאי הצטער על כך רבות. הוא בקש שאני אסע לישיבה לאומית כמו יבנה ואולי שם אני אשתפר ואקבל קצת "יידישקייט"!

עובדת היותו בחור דתי אך לא מסוגר אלא מעורה בחברה גרמה לו להיות מקובל על כל המחזור. והמחזור שלנו היה מגוון מאד, היו קבוצות דתיות קיצוניות והיו פחות והיו קצת פרחחים. ינאי היה בין הבודדים שהיה מקובל על כולם. היתה לו שפה משותפת עם כל אחד. ינאי הוא אחד הבודדים שדברו עליו טובות עוד בחייו. אינני ספדן מקצועי המוצא דברים טובים ונקודות אור חיוביות בכל אדם ואפילו הוא רשע! בנכם היה לרבים סמל הטוב ואינני מגזים אם אומר שלא שמעתי ממישהו שיש לו טרוניות כלפי ינאי... אלה דברים שחשבתי על ינאי עוד בחייו ואמרתי זאת בהודמנויות לא מעטות להרבה מחברי!

רבים לא הבינו את פשר הידידות המוזרה בין שני קטבים אלה. היו ימים שאחרי שהוא היה מבלה במוצש"ק הוא היה בא אלי ב-1.00 בלילה והיינו יושבים משוחחים, סתם, על דברים רבים עד שעות מאוחרות של הלילה...! ... יתכן שאני נוגע כעת בנושא שהוא חדש בשבילכם, אבל בנכם היה אמור לצאת אתי לגרעין נח"ל שהיה מיועד לעלומים, והיתה תקופה שהוא היה רשום במקביל בשני גרעיני נח"ל — הן בגרעין המיועד להראל-עלומים והן בגרעין (הסדר) הראל-קרית ארבע. היו לנו ויכוחים נוקבים לאן צריך לפנות, להסדר או לנח"ל רגיל. ינאי שכנע אותי להרשם גם לקרית ארבע ואכן עשיתי זאת ונבחנתי אתו אצל ראש הישיבה והתקבלנו. לאחר ויכוחים רבים הוא החליט לפנות לדרכו — קרית ארבע, ואני לדרכי — עלומים. אמנם הוא לחץ עלי רבות שאבוא אתו לשבוע לקרית ארבע (לפני הטירונות היינו שבוע בקרית ארבע כהכנה לחייל דתי לפני הטירונות!) לאחר שנתפלגו דרכינו אמרתי לו בהודמנויות רבות שלצערי אני הושב שהוא צדק והייתי צריך גם אני להמשיך להסדר בקרית ארבע.

גם לאחר הטירונות כשהמשיך בקרית ארבע ואני בעלומים וכשפגשנו בחברים חדשים, מעולם לא נותק הקשר המיוחד בינינו. אני זוכר שהוא עשה טיול עם יוני ומוטי פוירשטיין לשארם-א-שיך והוא בא לעלומים עם האוטו וישבנו ושוחחנו כמו תמיד והריחוק וחוסר הקשר לא פגם בקשר בינינו. אני הושב שרק מותו הפריד בינינו, כי כיום אין לי עם מי לשוחח על

דברים שהייתי מדבר עם ינאי, ואני משוכנע שגם לא יהיה יותר אחד כזה.
כמו שהתחלתי בתחילה שכתבתי לכם בגלל הזכרון המשותף המאחד אותנו
אני נאלץ לסיים כעת בחסרון המשותף לנו! כן אני מרגיש כיום שחסר. יש
לי חבר נוסף שנפל במלחמה. כואב לי כחבר על נפילתו, אבל כאבי על מותו
של ינאי הוא לא כעל כאב של חבר אלא כעל מותו של משהו שהיה קרוב
ומשלים אותי במדה רבה!

אבישי חבשוש

איך נפלו גבורים

זכרונות ממלחמת יום הכפירים

קשה עלי מאוד כתיבת זכרונות אלו על חברי הקדושים, מרדכי אלכסנדר בן אליעזר ואילנה ינאי, ומרדכי יהודה בן שמשון ונחמה פוירשטיין, ה' יקום דמם. אתם הייתי במלחמה עד רגעייהם האחרונים, וסוד ה' הוא לי, מדוע אני הוא המספר והם הדוממים. ברי לי שלא מצדקתי ויושר לבבי, אדרבה, מצאם הקב"ה ראויים ממני להיות קרוביו המקדשים שמו ומכפרים על כלל ישראל. למרות כאב הלב ותוגת האחרית הזאת, הכרחתי עצמי להיות להם לפה ולהעלות על הכתב את ימיהם ושעותיהם האחרונים כדי להמשיך עלינו עוד ועוד מקדושת חייהם, וכדי להרחיק מאתנו כמה שיותר את פרידתם, שבאמת היא זמנית, עד עת הקץ הקרוב עלינו בעזרת ה', בו יקיצו וירננו שוכני עפר, במהרה בימינו אמן.

נתן מרגלית

במסגרת סיפוח בחורי ישיבות ההסדר לרבנות לימ"מ נוראים יצאנו בקבוצת בחורים מישיבת קרית ארבע לערוך תפילות בבסיסים שונים בסיני. הגענו אור ליום ג כח אלול תשל"ג לבסיס עורפי במרכז סיני, ושם חולקנו לגזרות שונות. היחידים מישיבתנו בקבוצה שעלתה למחרת בבוקר לגזרה הצפונית היו מוטי פוירשטיין מוטי ינאי הי"ד, ואבדל לחיים אני, נתן מרגלית. ירדתי בדרך ואילו השניים המשיכו הלאה לאחד המעוזים הצפוניים שעל שפת התעלה.

ראש השנה עבר עלי, בבסיס שבו הייתי, בצורה דלה למדי, לצערי. מאחר שידעתי שאילן תור, אף הוא מהישיבה, משרת בבסיס קרוב, עלה בראשי רעיון לצאת במוצאי שבת לחפש אותו ולהשתדל יחד לרומם קצת את הרוח. ואמנם יצאתי, יגעתי ומצאתי אותו במרחק מה מבסיסו יושב באוהל בודד, עם עוד שני חבריה ושומר על מיתקן סודי של צה"ל שהיה שם. שמחנו להפגש ולשוחח. מתוך הדברים אמר אילן, שכשם שנעים היה לנו להיפגש, כך מסתבר שאף שאר החבריה שבאיזור ישמחו לפחות להשתמע דרך הטלפון. נאה דרש והחל מקיים, וכאן מוסר אני לו את רשות הכתיבה.

הצורך שלי להתקשר אל החברה היה יותר יסודי ממה שתיאר נתן. הן מבחינתי והן מבחינתם. הם צעירים ממני בכמה שנים כך שבמידה מסויימת הייתי בין הקולטים אותם בישיבה. מצב זה יצר קשר חברי מיוחד מאוד שהתבטא מבחינתי — בין השאר — בגעגועים אליהם, בייחוד בהתחשב בעובדה ששירתי אז כמה חדשים רצופים בצבא במסגרת שירותי הסדיר ופגשתי בהם מעט מאוד באותה תקופה. ואילו מבחינתם היתה לי כלפיהם תחושת אחריות שיצרה את הצורך לברר, איך עבר עליהם החג, איך הסתדרו וכו'.

ניסיתי להתקשר בדרכים שונות ומשונות למעוזים שבאיזור. ראשון איתרתי את בני גל הי"ד מישיבת 'הר עציון' שבגוש. זו היתה לי הכרותי הראשונה אתו ולצערי הרב אף האחרונה. שוחחנו בידידות רבה ובתוך הדברים סיפר לי שהתארס ובדעתו לבקש שיקדימו לו את 'האמון המתקדם' כדי שיוכל להקדים את החתונה. אני הזמנתי אותו לקרית ארבע, והוא קיבל את ההזמנה בשמחה והבטיח שיבוא... 'ואף על פי שהתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא'. הוא ידע לומר לי היכן שני 'המוטיים' שלנו נמצאים, כך שאחריו הצלחתי לדבר אתם. הם שמחו מאוד לשמוע את נתן ואותי, החלפנו חוויות מראש השנה וברכות לשנה החדשה. הם ספרו שהאווירה בראש השנה היתה נעימה מאד, והם הצליחו להתיידד עם ה'מילואימניקים' עד כדי כך שהללו מצאו מקום לבקש מהם להישאר בהתנדבות משך השבוע שבין ראש השנה ויום כיפור כדי להקל עליהם את עומס השמירה שהיה רב בגלל המספר המצומצם של החיילים במעוז. מטוב לבם נענו לבקשה וויתרו בזה על יציאה הביתה ולישיבה בעשרת ימי תשובה. סיכמנו בינינו, שאם הם אינם יוצאים ללמוד בישיבה נוכל לפחות אנחנו לשמור על קשר ונשתדל ללמוד משך השבוע דרך הטלפון, בעיקר ענייני 'ימים נוראים'. בשלב זה נפרדנו במגמה להמשיך למחרת.

נתן ישן אצלי באותו לילה. למחרת נסעו כל בחורי ישיבות ההסדר הביתה, והיחידים שנשארו היו מוטי ינאי ומוטי פוירשטיין. כפי שתיכננו, אמנם התקשרתי אליהם, כמה פעמים משך אותו שבוע. ביום, היו חקויים עמוסים מאד ואי אפשר היה לנהל אלא שיחות רעים קצרות, לכן סיכמנו שאת הלימוד נשתדל לקיים בלילות. אני ממילא הייתי חייב להיות בשמירה כל לילה כמה שעות, והם, כיוון שהתנדבו, עשו זאת בשלימות ונטלו על עצמם את שעות השמירה הקשות ביותר, מ-12.00 בלילה עד 06.00 בבוקר. כך יצא שבדרך כלל למדנו בשעות הקטנות של הלילה וקימנו בעצמנו את דברי הרמב"ם האומר בהלכות תלמוד תורה (ג יג) ש'אעפ"י שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם לומד רוב

חכמתו אלא בלילה... אמרו חכמים אין רינה של תורה אלא בלילה שנאמר קומי רוני בלילה, וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום, שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי, תפילה לאל חי".

כיוון שהם שמרו יחד ובעמדה רגילה יש רק מכשיר טלפון אחד, כל פעם שהתקשרתי לצורך לימוד, קפץ אחד מהם לעמדה אחרת והתחבר לשיחה שלנו בעזרת טלפון אחר, כך שיכולנו ללמוד שלושתנו יחד. אגב, מאחר שהשיחות בינינו עברו דרך כמה מרכזיות, יצא שאחד המרכזנים, חייל במילואים, קלט פעם שאנחנו לומדים, עלה על הקו וביקש להצטרף אלינו. צירפנו אותו בשמחה לחבורה הלומדת.

ספק היה לי אם לצרף בזה גם את דברי התורה שלמדנו יחד באותן הזדמנויות. חששתי שמא הרחבה בדברי תורה תקטע את רציפות הספור. בכל זאת סיכמתי לעצמי לחיוב. השיקול שלי הוא, כיון שהרבה יותר משרוצים אנו לספר סיפור, רוצים אנו להחיות לנו את אותם הימים, ולהעלות את המימד האמיתי, הנצחי, של חיי חברינו הקדושים, לכן אי אפשר שלא לשלב את דברי התורה שהיו הביטוי הנעלה ביותר של רוממות הרוח שבה חיו באותו זמן ובאותו מקום. וידברו הדברים בעד עצמם:

ימי הדין אינם ימי דין חיצוני, כדין אנושי, בו יש דין ויש נידון והדין דן את הנידון, אלא אלו ימי דין אלוקי בו העולם נידון מעצמו, מעצם מציאותו, דהיינו הוא מתעלה ומזדכך, ומתגלה מהותו הפנימית יותר, האלוקית יותר, ואז ממילא הרע אין לו קיום והוא נכרת, וזהו דינו וזה תיקונו.

מצב זה, בו העולם מעצמו הוא נידון, הוא המצב הטבעי לעתיד לבוא, עת יתממש הרצון האלוקי הראשון, לברוא את העולם במידת הדין. אז תימלא הארץ דעה את ה', לא דעה חיצונית שבה יש דעה ויש יודע וצריך לבחור ביניהם, אלא דעה פנימית, עצמית בעצם מהות העולם, כעין דעת עליון, שעליו אומר הרמב"ם — הוא הידיעה, והוא היודע. הוא שאומר ישעיהו הנביא, 'כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים', והרי המים הם הים והם המכסים.

אמנם לעת עתה אי אפשר לעולם לעמוד במידת הדין משך כל השנה ומוכרח הוא להתחשבות בחולשות האנושיות המוצאת את ביטוייה במידת הרחמים הממוזגת עם מידת הדין. אך מתוך צפיה והכנה לעתיד לבוא, שבו יתקן העולם במלכות שדי, ראוי והכרחי שיהיו מספר ימי דין בתחילת השנה שיהיה במהותם מאור הגאולה השלימה. שיימשך מהם ויקרין על כל השנה כולה להכשירה בהדרגה לתכליתה.

ערכם האלוקי המיוחד של ימים אלו, הוא יסוד קריאת ישעיהו הנביא

אלינו 'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, קריאה לה' שעיקרה בתפילה המיוחדת לישראל ומיוחדת אותם, 'כי מן גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו'. לכך נתייחדו הן תפילות מיוחדות והן תוספות ושינוי מטבעות לשון לתפילה הקבועה, המבטאים את עלויות של הימים.

חז"ל אומרים על שירת דוד, שכשפתח ב'לדוד מזמור', מלמד ששרתה עליו שכינה ואחר כך אמר שירה; וכשפתח ב'מזמור לדוד' מלמד שאמר שירה ואחר כך שרתה שכינה עליו (ילקוט שמעוני תהלים תרכה) או בסגנון אחר: 'מזמור לדוד' היה מנגן ואחר כך שורה עליו רוח הקודש, 'לדוד מזמור' שורה עליו רוח הקודש ואחר כך מנגן. משמע, שבצירוף של המלים 'מזמור' ו'דוד' המלה 'מזמור' מבטאת את הצד האנושי שבשירה, ואילו המלה 'דוד' מבטאת את הצד האלוקי שבה. במצבי השירה השונים של דוד, פעמים מתוך התעוררותו האנושית לשיר נחה עליו רוח הקודש, ופעמים מתוך שנחה עליו רוח הקודש הופיעה שירתו. בימי קודש אלו רגילים אנו לקרוא את המזמור 'לדוד ה' אורי וישעי' הפותח במלה 'לדוד' לבד בלי מזמור, לא לפניה ולא לאחריה, דבר המבטא עליונות שירה זו שהיא כולה שירת שמים.

על אף הכלל ש'לעולם יסדר אדם שבתו של מקום תחילה ואחר כך יתפלל', ולכן לא ישאל אדם צרכיו בשלוש ברכות ראשונות של שמונה עשרה לפי שהן ברכות של שבת, מתוך מעלת עשרת ימי תשובה מתעלה בקשתם של ישראל, מבקשה פרטית למגמה כללית, וראויים הם לבקש בברכת 'אבות' שהיא כולה שבת 'זכרנו לחיים מלך הפץ בחיים', שהרי כל הבקשה 'למענך אלוקים חיים' היא, ואין לך שבת גדול מזה.

לעומת כל השנה בה ברכת 'השיבה שופטינו כבראשונה' שבתפילת שמונה עשרה נחתמת במילים 'מלך אוהב צדקה ומשפט', מהם משמע שיש מלך ויש משפט והמלך מוציא לפועל את המשפט, בעשרת ימי תשובה חותמים אנו במלים 'המלך המשפט', מהן משמע הוא המלך, הוא המשפט, בעצם התגלות מלכות ה' בעולם מופיע המשפט, המגדל את הטוב ומכרית את הרע.

עם גודל הקריאה בשם ה' בימים אלו, יש בה בכל זאת פעילות אנושית, שהרי אנו הקוראים. לכן, יותר משנקראים אנו לקרוא בשם ה' בהיותו קרוב, מצויים אנו להקשיב לקולו המלא את העולם. בהקשבה זו יש מהגבלת הכוחות האנושיים במגמה להתרכזות פנימית עליונה, ולהתבטלות כלפי מעלה.

מתוך התאמצות לכריית האזניים בהתרגלות השמיעה לקול השופר משך כל חדש אלו, מתרכז עניינו של ראש השנה במצות היום 'לשמוע קול שופר', להיות נפעל נפעלות אלוקית בקליטה פנימית של קולות השופר

הנפלאים שראשיתם בסיני, והמשכם בשופרי הדורות שבראשי שנים ויובלות, אל תכליתם, עת יתקע בשופר גדול לחרותנו. בהליכה מחיל אל חיל, מראש השנה דרך עשרת ימי התשובה, מופיע יום הכיפורים לעומת ראש השנה שהפסיביות שבו מתרכזת בעיקר במצווה אחת, יום הכיפורים כל עניינו באי עשייה, שבת שבתון, השבתת כל הכוחות האנושיים והכוונתם כלפי מעלה, להתדבקות בשכינה ולהתקדשות עליונה שתרום את כל החיים.

הגדילו אחינו הקדושים ומתוך יום כיפור זה בו פרצה מלחמת ה' בעלות המנחה, בזמן עקידת יצחק אבינו, המשיכו לעלות מעלה מעלה ברכב אש וסוסי אש בסערה השמימה, למסור נפשם עולה תמימה על מזבח ה', עמו ונחלתו, והם הם הרוגי מלכות שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן (בבא בתרא דף י), ש"במה שבטלו גופם על קדושת השם ובשביל מצוותיו ומסרו גופם על קדוש שמו, בזה נראה שהם מסולקים לגמרי מן הגוף... מעלה זאת שהיא הרוגי מלכות שמסרו נפשם על קדושת השם, אין אדם יכול לעמוד במחיצתו, כי אלו הם נבדלים לגמרי, לכך אי אפשר להתחבר להם שהם עם השכינה לגמרי" (מהר"ל, חידושי אגדות, שם).

דברי תורה אלו (פרט לפיסקה האחרונה, כמובן) הם חלק מן הדברים שלמדנו יחד דרך הטלפון בערבים שבין ראש השנה ליום כיפור. איני זוכר, לא את כל מה שלמדנו אז ולא באיזה יום בדיוק למדנו כל דבר, גם אי אפשר להאריך יותר מדי במסגרת זו, אולם ראוי חלק זה של הדברים להעיד על השלם.

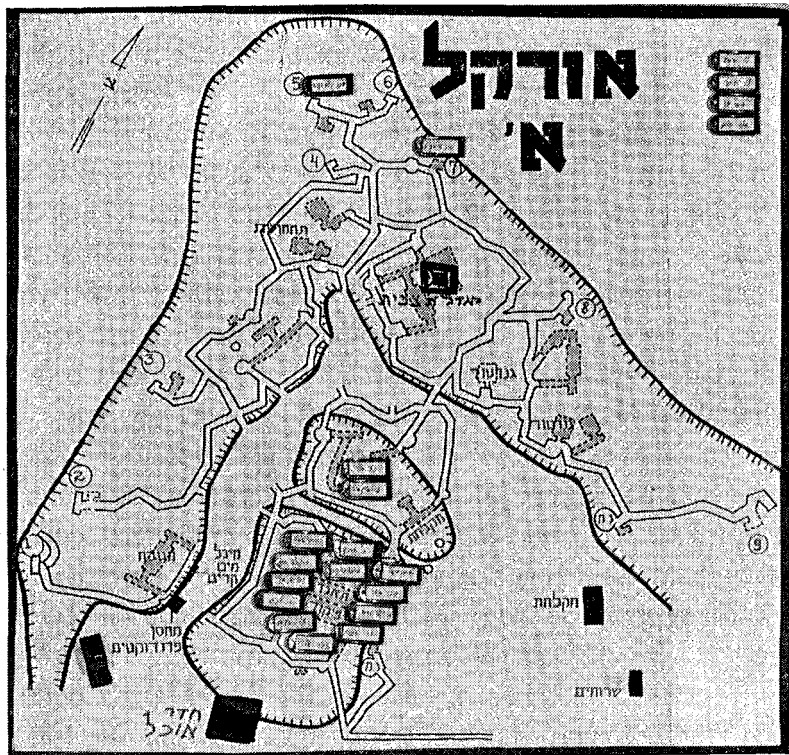
עוד אחזור לספר על השיחה שהיתה לנו ביום שישי בבוקר, ערב יום כיפור, אך כדי שלא להקדים את המאוחר, הרי סיפורו של נתן כבר מיום חמישי:

כיון שהוצבתי בבסיס עורפי, שבו אין לא תעלה ולא מעוזים, החלטתי שמוכרח אני להקדים לחזור לסיני זמן סביר לפני החג כדי להספיק לתת קפיצה לאחד המעוזים כדי להתרשם מהנוף. בחרתי במעוז אורקל, שבו היו מוטי פוירשטיין ומוטי ינאי ושהיה גם לא רחוק מהבסיס שאליו הייתי צריך לחזור ליום כיפור. מעוז זה הוא הצפוני שבמעוזי התעלה. צפונה ממנו היתה מובלעת מצרית לתוך סיני, ובה, במרחק כ-900 מ' מאורקל, היה מוצב ה-900 המצרי. השטח שממזרח למעוז הוא ביצתי ובלתי עביר, ובמערבו התעלה, כך שהדרך היחידה להגיע למעוז היתה מדרומו.

יצאתי מהבית ביום חמישי בבוקר והגעתי למעוז לפנות ערב. כשהגעתי התברר לי, שמעוז זה הוא למעשה מתחם שלם שבו שלושה מעוזים, כשהצפוני שבהם נקרא אורקל א, דרומית מזרחית לו במרחק של כ-20 מ' היתה עמדה

מדוללת שהשקיפה על הביצות ונקראה אורקל ב, ודרומית לו במרחק של כ-500 מ' היה מעוז נוסף על שפת התעלה שנקרא אורקל ג. שאלתי על שני ה'מוטיים', ואמרו לי שהם באורקל א. במעוז סיפרו לי שהם בשמירה באחת העמדות.

לפני שעליתי אליהם נכנסתי לחדר האוכל לאכול ארוחת ערב, כי עדיין לא אכלתי באותו יום. בינתיים ירד מוטי פוירשטיין מהעמדה לאכול ופגש אותי. אני, שהייתי עייף מהדרך, התכוונתי לשבת בנחת, אך מוטי זירז אותי ואמר, שמוטי ינאי מחכה לו שיחליף אותו לאכול, ובכלל יש חילול ה' בזה שהחברה האחרים רואים שאנחנו בחורי הישיבות, לא מקפידים כראוי על יחס חברי טוב.

עלינו לעמדה ושם פגשתי את מוטי ינאי. הוא ירד לאכול ואני התפנית בינתיים להתפעל מהתעלה. כשחזר, התיישבנו ושוהחנו בינינו. הם שאלו על

הישיבה וסיפרו שהתארגנו במקום, שיפרו את המטבח מבחינת כשרות, ועירבו את המתחם כולו לפני ראש השנה.

בתוך הדברים הופיע בעמדה משה סיני הי"ד, סמל המעוז. הכרנו זה את זה. הוא הסביר לנו היכן יש מקום פנוי לשינה בעבורי, וגם סיכם אתי, שאם יקרה משהו באיזור אני צמוד אליו לעזרה. כששאלתי מה העניין, הסביר לי מוטי ינאי שיש מתיחות, ומסתבר שתוך יום יומיים האיזור יתלקח, כך שכדאי לי להישאר ליום הכיפורים. כיוון שהיה לי נעים מאד אתם, הרעיון קסם לי והחלטתי להישאר.

עוד שמעתי מהחבר'ה, שאהרוני מאיר הי"ד שלמד אתי בישיבה התיכונית בכפר מימון, ועבר יחד אתנו טירונות, נמצא באורקל ג. צלצלתי אליו מהעמדה והוא סיפר לי שהוא כבר נמצא במקום קרוב לחצי שנה כקשר מעוזים. כשדיברנו, ישב לידו ברוך דסברג הי"ד מפקד אורקל ג, שגר בראש צורים שבגוש עציון. כששמע הלה שאהרוני מדבר עם אחד מקרית ארבע, ביקש ממנו שיעביר אליו את השפופרת אחריו. התידדנו דרך הטלפון ושוחחנו ארוכות כראוי לשכנים ותיקים, עד שמוטי פוירשטיין התפעל מכשרוני לפטפט כל כך הרבה זמן עם אדם שלפני זמן קצר לא הכרתיו. סיימתי את השיחה בהבטחה לבוא לבקר אותם למחרת בבוקר.

בתוך השמירה לקח אותי מוטי פוירשטיין לסיור במעוז כדי שאתמצא קצת ואדע איך להגיע ממקום למקום אך זה הועיל לי מעט מאוד. בסוף השמירה שוב לא מצאתי ידי ורגלי, ומוטי ינאי לקח אותי מהחדר שבו ישן עם מוטי פוירשטיין למקום שבו הייתי צריך לישון. כשאמרתיו לו בדרך שאני רעב, לקח אותי למטבח והאכילני סעודת מלכים.
הלכנו לישון.

ביום שישי בבוקר, ט תשרי, קמתי מאוחר למדי, מיהרתי להתפלל ולעשות כפרות. אחרי התפילה יצאתי לחפש את שני ה'מוטי'ים, הם כבר היו בשמירה שהיתה צריכה להסתיים ב-10.00. שאלתי אותם מה עושים עם כסף הכפרות, והם ענו שישמרו אותו עד שיגיעו לישיבה ושם יתנוהו לצדקה.

היתה להם ספריה משותפת לא מבוטלת. בין הספרים שהיו שם זוכר אני חומש, משנה ברורה, אורות התשובה, ומוסר אביך. את רוב זמן השמירה ביום ניצלו ללמוד, למרות הקושי הרב להתרכז בתנאים ההם. באותה שמירה התקשרנו לאילן לאחל לו צום טוב וקל. רצינו גם ללמוד אתו משהו כהכנה לחג אך בגלל עומס הקווים נאלצנו לקצר וסיכמנו שנחזור לשוחח מאוחר יותר.

מוטי פוירשטיין שהיה עייף מאוד משמירת הלילה ורצה לאגור כוח ליום

כיפור הלך לישון בגמר השמירה, ומוטי ינאי הצטרף אלי לביקור באורקל ג. פגשנו שם את אהרוני ודסברג, שוחחנו קצת וחזרנו. בדרך לקח אותי מוטי ינאי לטנקים שחנו ברחבת המתחם. נכנסנו לתוך טנק והוא העביר לי הרצאה שלמה עליו. בייחוד התמצא, כמובן, בתא הנהג. הוא אמר שהוא מתכנן לממש את היבתו לנהיגה גם בצבא, ולהיות נהג טנק. כשהיינו בטנק קראו למוטי ינאי מהמעוז ברמקול לטלפון. הוא רץ לקבל את השיחה ואני נשארתי עוד קצת לשחק בטנק ואחר כך חזרתי לאטי. יותר מאוחר התברר לי, שהמצלצל היה אילן, והרי דבריו ממקור ראשון:

אחרי מאמצים מרובים הצלחתי להתקשר שוב לאורקל א בערך בשעה 11, בערב יום כיפור, כדי להמשיך את שיחת הבוקר שנקטעה. היחיד שהגיע לטלפון היה מוטי ינאי. הוא סיפר לי שמוטי פוירשטיין ישן, ואילו נתן רחוק מהטלפון. החלטנו ששנינו נלמד משהו מהספר 'אורות התשובה' והוא יעביר את הדברים גם לאחרים. מאחר שקשה היה ללמוד דרך הטלפון וגם למוטי לא היה ספר תחת ידו באותו זמן, חיפשתי מאמר לא קשה שאוכל לסכמו על פה בקיצור, כדי שכשאקריא את המאמר מבפנים יובנו הדברים. בחרנו לנו את המאמר 'יסודי התשובה' המופיע בספר בעמ' קלא, שבו מבאר מרן הרב זצ"ל בצורה נפלאה את ההקדמה ל'ידוי יום הכיפורים': 'אתה יודע רזי עולם ותעלומות סתרי כל חי' וגו'. בביאורו הוא מסביר כיצד הקדמה זו מתאימה להיות פתיחה יסודית ל'ידוי של יום הכיפורים', "שהוא המפתח הגדול של שערי תשובה לכל בית ישראל".

היה זה לי הקשר הטלפוני האחרון עם אורקל דרך שליח מצווה שלהם מוטי ינאי, להעביר להם את דברי התורה שלמדנו.

צר לי עליכם אחי האהובים והקדושים, נעמתם לי מאד. נחמה פורתא לי, שהיתה פרידתנו בדברים גדולים וקדושים, כהוראת חז"ל לנו, שלא יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרהו.

כל הידוע לנו על שני ה'מוטי' שלנו משעה שפסק הקשר בינינו ועד סמוך לנפילתם, נמסר לנו על ידי נתן ששב מן השבי, והרי המשיך סיפורו מיום שישי ערב יום כיפור:

עד שגמר מוטי ינאי את השיחה עם אילן הגעתי למעוז. הגיעה אז אספקה, עזרנו לפרוק אותה. בין שאר הדברים מצאנו איגרות ברכה. העליתי רעיון לשלוח כמה מהן עם רכב האספקה היוצא. מוטי ינאי טען, שלפי קצב עבודת הדואר של צה"ל נגיע אנחנו לפני האיגרות הביתה... אך בסוף בכל זאת שלחנו. התמונה שעל איגרת הברכה היתה של חייל היושב בשלווה על שפת התעלה ודג דגים מתוכה...

אחר כך הלכנו שנינו לבדוק את העירוב ולתקן אותו במקומות הצריכים תיקון. כשחזרנו פגש אותנו סמל המעוז ושאל אותי אם אני מוכן לעלות לשמירה עד בניסת השבת. הסכמתי ועליתי לעמדה, שם גיליתי שבא אני להחליף קצין. העובדה שקצין שמר מלמדת איזה מחסור בכוח אדם היה במקום. ישבתי לי בשלווה בעמדה כל אחה"צ של יום שישי, ושום כוננות רצינית לא היתה עדיין. סמוך לשקיעת החמה עלה אלי מוטי פוירשטיין וביקש להחליף אותי בשמירה, כדי שאקח את ספר התורה שגלל לקריאה של מחר, ואביא אותו לאורקל ג שם תוכנן להתפלל ביום כיפור. הבאתי את הספר וחזרתי מיד, במגמה לעלות שוב לעמדה. בדרך תפס אותי סמל המעוז ואמר לי להיכנס מיד לאחד הבונקרים כיוון שיש כוננות מחשש הפצצה של מטוסים. בגלל הכוננות נאלצנו להתפלל מנחה ביחידות ולאכול סעודה מפסקת בחטף. למרות הכוננות לא היתה עדיין כל הרגשה שעתיד לקרות משהו רציני.

כשבטלה הכוננות מיהרתי לעלות אל מוטי פוירשטיין לעמדה ומצאתי אותו עומד ומתפלל תפילה זכה בדבקות גדולה, כשהוא חבוש כובע פלדה ולבוש אפודת מגן. הכיתי לו עד שסיים ואז מיהרנו ללכת לאורקל ג לתפילת כל נדרי ומעריב של יום כיפור. והשליח ציבור לכל נדרי היה פדהצור נפתלי יבדלח"א ואת ספר התורה החזיק מוטי ינאי.

כשחזרנו מהתפילה הלך מוטי ינאי להסביר לחיילים באיזה אופן התירה הרבנות הצבאית לשתות בשעת הדחק בגלל החום הגדול. אני רציתי ללכת לישון, אך מוטי פוירשטיין תפס אותי ואמר, שביום כזה מוכרחים ללמוד משהו לפני שהולכים לישון. למדנו משהו מהרב זצ"ל, איני זוכר בדיוק מה, אך דומני שהיה זה מ'מוסר אביר'. אני נשברתי די מהר והלכתי להתכונן לשינה, ואילו מוטי פוירשטיין המשיך ללמוד.

גם בליל יום כיפור היה על שני ה'מוטיים' לשמור מ-12.00 בלילה עד 06.00 בבוקר. לפני השמירה, הם ביקשו שלא יבדקו בקשר אם הם שומרים כראוי, כדי שלא לחלל את השבת והחג שלא לצורך. הם הודיעו שממילא בקו הראשון אינם מזלזלים בשמירה. כדי להקל עליהם הצעתי את עצמי להתחלק אתם בשמירה. כך יצא שמוטי ינאי שמר מ-02.00—12.00, מוטי פוירשטיין מ-04.00—02.00 ואני מ-06.00—04.00, כשתמיד אחד שומר והשניים האחרים ישנים בעמדה. הלילה עבר בלי אירועים מיוחדים. ב-6.00 ירדנו מהעמדה לישון בבונקר עד 08.00 בערך ואז קמנו והלכנו להתפלל באורקל ג.

השליח ציבור לשחרית היה מוטי פוירשטיין, המעלה לתורה היה מוטי ינאי, והם שניהם אף עלו לתורה. אני ביקשתי לעלות במנחה. במוסף היה מוטי ינאי שליח ציבור, גמרנו תפילת מוסף בערך בשעה 11.30, וקבענו לחזור

ולהתכנס למנחה ולנעילה ב-03.00. שני ה'מוטיים' הלכו לבונקר שלהם ואני הלכתי לחדרי לישון.

בשעה 2 בערך התעוררתי מרעש אדיר של הפגזה רצינית שנחתה על הבונקר. קפצתי מהמיטה וחפשתי מישוהו שיסביר לי מה העניין. מצאתי את סמל המעוז שאמר לי להתלבש מיד, לחבוש כובע פלדה ואפודת מגן ולחכות בתוך הבונקר מוכן. התלבשתי וחיכיתי. כשראינו שהוא שולח את שאר האנשים החוצה ולי נותן לשבת בפנים דרשתי ממנו שיתן לי לעשות משהו. הוא טען שאני אורח ואסור לי להיפגע, אך לא הרפיתי ממנו עד ששלח אותי להביא מקלע לאחת העמדות, שהמקלע שלה הפסיק לפעול.

יש להודות שלטייל בין פגזים זה לא הדבר הנעים ביותר בעולם, אך לא היתה ברירה וגם לא היה זמן להרהר הרבה. רצתי לעמדה, הצבתי את המקלע התקין, ואחרי מספר נסיונות של פירוק והרכבה הצלחתי לתקן גם את המקלע הלא-תקין שהיה שם.

לפני שהספקתי להתיישב הגיעה אלינו התראה שהאוייב מתקרב מצפון. נטלתי אתי את אחד המקלעים ורצתי להצטרף לאחת העמדות הצפוניות. המראה לא היה מעודד ביותר — לאורך סוללת העפר שעל שפת התעלה התקדמה לעברנו שיירת טנקים, ואתם בחפוי מספר לא מבוטל של חי"ר מצרי. בעז"ה בגלל קשיי העבירות שבשטח, חלק מהטנקים שלהם שקע וחסם את הדרך לאחריים, שהחליטו להסתובב ולהסתלק. דומני שרק שני הטנקים הראשונים שלהם הצליחו להמשיך להתקדם לעברינו, כשאחריהם החי"ר המצרי.

העמדות שלנו ירדו אש עזה. בעמדה שהגעתי אליה היו החובש דני וויל הי"ד שירה במרגמה, והנהג ישעיהו מור יבדלח"א שירה כמוני במקלע. כשראינו שהאש יעילה בעיקר נגד החי"ר שאמנם נבלם, ואילו הטנקים מתקדמים בצורה מאיימת מאוד ושום עמדה לא בולמת אותם, מיהרנו לבקש פצצות למרנ"ט (בזוקה) בכדי לנסות לפגוע בהם. בינתיים הצליחו מאורקל ב לפגוע באחד הטנקים ולהוציאו מכלל פעולה. כשהגיעו הפצצות, שאחר כך התברר לי שמוטי פוירשטיין הביאן, מהרתי לטעון את המרנ"ט, ולכוונו אל הטנק, היחיד שנותר. אולם לפני שחספקתי ללחוץ על ההדק ראיתי פגז יוצא מקנה הטנק שהיה מכוון אלינו, וממש בנס הצלחתי להוריד את הראש לפני שמטר רסיסים ירד על העמדה, והרס חלק ממנה. התרוממתי במהירות ויריתי אך החטאתי את הטנק. מור בקש ממני את המרנ"ט כדי לנסות לפגוע. בעוד הוא מכוון, פגע פגז שני בעמדה שריסס הרבה רסיסים והפיל שקי חול. אף כי אף אחד לא נפצע פציעה רצינית, החלטנו שהעמדה שלנו מטוחת טוב מדי וצריך למהר ולהסתלק ממנה. מור ירד להיחבש ואני הלכתי לקבל הוראות ביחס להמשך.

באחד הבונקרים שבדרך פגשתי במוטי פוירשטיין. מראי המפוייה והמאובק בתוספת הדם שנזל לי מפציעה באוזן הבהילו אותו מאוד והוא שלח אותי מיד לשטוף את עצמי. כשחזרתי שוחחנו על תפילת יום כיפור שנקטעה לנו ואז סיפר שחדר האוכל נהרס וארון הקודש חטף פגיעה ישירה. בתוך הדברים ירד מישוהו מאחת העמדות והודיע בצעקות שהמ"פ גדי שומך נהרג. מוטי שכנראה הספיק להתיידד אתו קיבל את הידיעה בצורה קשה. אמרתי לו שבצורה כזאת לא נחזיק מעמד, הוא קיבל את הדברים ומיהר להתגבר על עצמו.

לשאלתי מה לעשות הלאה ענה לי, שכיוון שיש חשש שאוייב חדר למעוז וצריך לשמור על פתחי הבונקר, כדאי שאעזור לו, כי אינו יכול להשתלט על שני הפתחים, וחמור יהיה מאוד אם חלילה יצליח האוייב לחדור פנימה. נשארתי לשמור אתו. יותר מאוחר התברר שאלינו כלל לא חדרו, אלא שכתוצאה מחדירת האוייב לאורקל ג הוכרזה כוננות חדירה בכל המעוזים. שמרנו עד לפנות ערב כשבמשך כל השמירה נחתה אש כבדה על העמדות הדרומיות של המעוז, אך אצלנו, במקום השמירה, חוץ מ'טפטוף' ארטילרי תמידי של פגזים לא אירע שום דבר מיוחד.

לפנות ערב הופיע פתאום דוד אבודרהם נ"י מפקד אורקל ב. אחר כך גודע לנו, שבששמע בקשר שכל הקצינים שלנו נהרגו, השאיר את אורקל ב העורפית יותר לפיקודו של הסמל שלו ובא לפקד על אורקל א. אחרי שעבר ובדק את המצב במעוז חזר אל מוטי פוירשטיין ואלי והעלה אותנו לאחת העמדות הצפוניות.

כשעלינו כבר החשיך היום. בכניסה לעמדה נתקל דוד במשהו, הוא האיר בפנסו, וגילה את גופתו של המ"פ גדי. היתה זו לנו פגישה ראשונה מקרוב עם הרוג והדבר זעזענו מאוד. בייחוד היה קשה לנו לפנות אותו מהעמדה, אך לא היתה ברירה, הוצאנו וכיסינו אותו.

בגזרה הצפונית שבה היתה העמדה שלנו היה שקט. עיקר הקרב התנהל בין אורקל ג, עליו השתלט האוייב אחרי שהרג חלק מאנשיו בקרב, ורצח ושבה את יתרם, לבין העמדות הדרומיות שלנו. בכל זאת הזהיר אותנו דוד מנסינות חדירה והורה לנו לירות ולגלגל רימונים על כל רעש חשוד.

בערב בשעה 8 הופיע אצלנו פתאום מוטי ינאי עם מיכל מים של 20 ליטר. התברר שהוא היה כל הזמן בצד הדרומי שניהל את הקרב עם אורקל ג הכבוש, וכשגברה האש בצורה מסוכנת והורידו את רוב החבר'ה מהעמדות, התנדב לעסוק במצוות.

בשלב זה עבר מעמדה לעמדה וחילק מים. כשראה מוטי ינאי את הבעת

פנינו אמר שלא נקבל מים עד שנחייך חיוך הגון. הסברנו לו שאין לנו מצב רוח לחיוכים, אך הוא התעקש ואמר שאם לא נחייך נשאר צמאים. מאחר שהיינו צמאים כהוגן מהצום, לא היתה לנו ברירה אלא לחייך חיוך רחב, שלאחר מעשה תרם להעלאת המוראל. לפני שמוטי הלך, ביקשנו ממנו שישגי לנו סוללות למכשיר הקשר שלנו. הוא הבטיח שכשיגמור את חלוקת המים ישתדל לבוא שוב עם הסוללות, ואמנם הגיע אלינו מאוחר יותר עם סוללות. בבקור השני סיפר לנו שבינתיים הספיק לעזור למשגיח הכשרות באיסוף הגוויות של המ"מ עזרא קצב והחובש דני וויל, שנהרגו במשך היום, וכעת בא לפנות גם את גוויתו של המ"פ גדי שומר, שהיתה ליד העמדה שלנו. עזרנו לו ונפרדנו. מהתחקיר שאחר המלחמה התברר, שכשגמר מוטי ינאי לאסוף את הגוויות הטילו עליו לירות רוב הלילה פצצות תאורה ממרגמה, כדי למנוע חדירות בחסות החשיכה.

הלילה עבר עלינו בדיבורים בעמידה כדי שלא נרדם, כשמדי פעם יורה מישהו מאתנו בתורנות. מאוחר בלילה בא המפקד דוד לבקר אותנו, והורה לנו להוריד קצת את כובעי הפלדה כדי שנרגיש בנוח. אמרנו שכבר התרגלנו אך הוא התעקש ואמר שלא יזיק להתאוורר קצת. מתוך שיקולים שלו סיכם אתנו שלפנות בוקר נעבור לעמדה אחרת. המשכנו לשמור ללא תקריות מיוחדות עד לפנות בוקר ואז עברנו עם כל הציוד לעמדת היום.

לאחר שרוב הרוגי המעוז נהרגו בעמדות, חששנו שמא העמדה מטווחת והתחפרנו מחוצה לה. בזמן הכנת המחסה העיר מוטי פוירשטיין, שאף על פי שאנשים אחרים הכינו מחסות לא פחות טובים ובכל זאת נפגעו, קיים בכל אחד בטחון תמוה כזה שהוא לא יפגע.

גמרנו להתארגן והתאפשר לנו סוף סוף לשבת קצת לנוח אחר לילה של שמירה בעמידה. בתוך המנוחה הופיעה לה לפתע מולנו צפור, עפה ונעמדה לה על אחד מחוטי התיל, כשהיא מתעלמת כליל מהנעשה סביבה. היתה זו פריצה שהביאה ריחו של עולם אחר שממש נשכח מאתנו. כל כך מכאיב היה הניגוד שבין עולמה שלה לעולמנו שלנו עד שקשה היה להכילו.

בערך בשעה 7 ביקשנו רשות לישון קצת. הרשו לנו לישון במשמרות, כשאחד ישן והאחר שומר, ישנו לסירוגין עד סביבות השעה 10. ב-10.00 קראו לנו לרדת אחד אחד לאכול משהו. לא היתה לנו טיפת תיאבון אבל הבנו שחשוב לשמור על כוחות, והכרחנו את עצמנו לטעום משהו.

למרות העייפות, לא הצלחנו להירדם שוב אחרי האוכל, וישבנו בחוסר מעש, כי כמו אתמול כל הקרבות התמקדו בעמדות הדרומיות של המעוז. עקבנו מהעמדה בדריכות רבה אחרי פגיעות הארטילריה ותקיפות המטוסים

שלנו. מצער היה לראות, איך מטוסים רבים שלנו נפלו. גם הכישרון העצום של טייסינו לחמוק מכמויות אדירות של טילים ותותחי נ"מ, לא יכול היה תמיד לעמוד במכות אש דמיוניות אלו, שכל יציאה מהן היתה נס גלוי. בערך בשעה 3 אחר הצהרים חטפנו לפתע הפגזה ארטילרית מצרית נוראה. התקשרתי מיד לחדר המלחמה ושאלתי מה לעשות, אמרו לי שנרד מיד לבונקר. מוטי פוירשטיין ביקש ממני לברר אם ההוראה לנטוש את העמדה, היא של אדם מוסמך לזה. כשהתברר שזה בסדר, זינקנו בריצה מטורפת בתוך אש נוראה, ובנס הגענו בשלום לבונקר. אין לשער כמה שמחנו לפגוש שם בריא ושלם את מוטי ינאי, שאותו לא ראינו מאז ביקורו בעמדה שלנו בלילה הקודם.

בבונקר שמענו שהיתה תכנית לחמוק מהמתחם, ברגל בחסות החשיכה, אלא שהיא בוטלה, הן בגלל שלא היתה מספיק תחמושת להחזיק מעמד עד הלילה, והן בגלל הפצועים הרבים שלא היו מסוגלים ללכת. מתוך שלושת הטנקים שהיו במתחם, אחד נפגע בהפגזות. סוכם שמשני הטנקים השלמים יצא אחד בראש השיירה עם צוותו בלבד, כדי שיוכל לפעול בעת הצורך, אחריו יצא הזחל"ם היחיד שנותר שלם אצלנו ועליו כל שישה עשר האנשים הבריאים והפצועים שבאורקל א, וכמאסף יצא הטנק השני, שנוסף על צוותו היו בו אנשי אורקל ב.

לפני היציאה התפתח ויכוח מעניין בין מוטי פוירשטיין וביני. אני סברתי שדיינו בתפילת הדרך, ואילו הוא סבר שלא גמרנו הלילה את המלחמה במצב כזה, פשוט אנחנו נסוגים לצורך שיפור עמדות, ולכן יש להתפלל תפילת יציאה לקרב. היו אלה הדברים האחרונים שדיברנו בינינו ובהם נפרדנו. התמקמנו כולנו על הזחל"ם.

אני מצאתי את עצמי ליד מוטי ינאי, שישב בקצהו הקדמי של הרכב ותוכנן להחליף את הנהג אם יפגע ח"ו, ואילו את מוטי פוירשטיין ראיתי בקצהו האחורי. הטנק הראשון יצא לדרך, וכשניסינו לנוע אחריו התעקש הזחל"ם שלא להידלק. כשראה הטנק המאסף שאנחנו מתעכבים, הקדים אותנו ויצא אחרי קודמו. אחרי מאמצים מרובים הותנע הרכב והתחלנו לנוע במאסף. השטח הבלתי עביר לחלוטין לרכב, מנע מאתנו כל אפשרות תמרון ונאלצנו לסגת כל הזמן על הציר. כשהתקרבונו על הדרך לאורקל ג שהיה בידי האויב, ניתכה עלינו אש רצינית, אך מיהרנו לעבור והצלחנו לחמוק בשלום. בדומה לזה הכינו לנו המצרים עוד שניים שלווה מארבים לא רציניים, שאף עליהם התגברנו, עד שהגענו למארב האחרון. במארב האחרון הניח האויב שרשרת של מוקשים נגד טנקים על הדרך, ומספר רב מהייליו התחפר מדרום

וממזרח לציר. הטנק הראשון הצליח בדרך נס לעבור בין המוקשים, לחמוק מהמארב ולהגיע לכוחותינו. הטנק השני עלה על מוקש, פרס זחל, וסטה מהכביש. אנשיו קפצו מיד החוצה ונשכבו בתעלה שהיתה לאורך הדרך. נהג הזחל"ם שלנו ניסה לעקוף את הטנק הפגוע ולפרוץ בעקבות הטנק הראשון, וממש ברגע האחרון עצר אותו המפקד, דוד אבודרהם, לפני שעלה עם כולנו על מוקש. ברגע שנעצר הזחל"ם חטפנו פגז שהצית את המנוע ורסס את כולנו. אני נפצעתי בידי השמאלית והתחלתי לאבד דם. החבריה מיהרו לקפוץ החוצה ולהישכב בתעלה. הייתי כמעט האחרון שקפץ והבחנתי שאף לא אחד מהבריאים או מהפצועים, נשאר על הזחל"ם. כיוון שחששתי שהזחל"ם יתפוצץ, והיה נראה לי שהאחרים שכבו קרוב מדי אליו, ניסיתי להתרחק יותר, אך אש צולבת רצחנית שנתכה עלינו ממזרח ומדרום, הצמידה אותי מיד לקרקע. מצאתי את עצמי שוכב ליד מוטי ינאי ואילו את מוטי פויירשטיין לא ראיתי. למוטי ינאי ירד מעט דם מהפה אך הוא נראה בסדר גמור, וגם כששאלתי אותו אם יש לו תחבושת אישית אמר לי שהוא שומר אותה למצבים רציניים יותר.

האש היתה נוראה, היא באה במצולב ובכמויות עצומות. האוייב היה מחופר היטב ועלה עלינו בהרבה במספרו. בגלל ידי הפצועה לא יכולתי לירות כלל, אולם הבריאים שבינינו השיבו באש כמיטב יכולתם, אך זה לא עזר הרבה. התחמושת הלכה ואזלה והאוייב החל מקיף אותנו ומתקדם לעברנו מכל הכוונים. לפתע נתקע לי בגב כידון של רובה בעוצמה כזאת, שרק בזכות אפודת המגן נותרתי בחיים ויצאתי בשריטה בלבד. נצטוויתי לקום, אף לא הספקתי לראות מה עם מוטי ינאי, ונדהפתי בגסות לעבר התעלה.

עוד בהיותי בשבי חלמתי והנה עומד אני על קברו של מוטי ינאי. אמנם מצד אחד דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, אך מאידך גיסא 'חלום אחד מששים לנבואה', ובחסדי ה' שבדין הנורא שבא עלינו, נתגשמה לנו נבואת לב זו, ושני חברינו הנאהבים והנעיעים, כבחייהם כך במותם לא נפרדו. ואף אנו פרידתנו מהם ארעית היא, שהרי מובטחים אנו שכשם שראינו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים, כן נראה זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים. וברור ומוחלט שתשמחנו ה' כימות עיניתנו ויותר, כהנה וכהנה, שאם מדת פורענות ככה, מדה טובה על אחת כמה וכמה, ונזכה ונחיה ונראה בתחיית כל מתינו, ואתם יחידיו נצער באדיר, ובפינו הוד שיר שיושר בהיכל, שוב על גבעת המור...

הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו

יענך ה' ביום צרה. משל לאב ובן שהיו מהלכין בדרך ונתיגע הבן. אמר לאביו, והיכן היא המדינה? אמר לו, בני סימן זה יהא בידך, אם ראית בית הקברות לפניך, דע כי המדינה קרובה לך. כך אמר הקב"ה לישראל. אם ראיתם שהצרות מכסות אתכם, באותה שעה אתם נגאלים, שנאמר יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב. אלהי אברהם ואלהי יצחק איך כתיב כאן, אלא אלהי יעקב. ולמה, אמר ריש לקיש משל לאשה עוברה שהיא מקשה לילד, אמרין לה לית אנן יודעין מה נאמר לך, אלא מאן דעני לאמך בעידן קשיותה יענה יתיך בעידן קשיותך, כך כתיב ביעקב (בראשית לה) העונה אותי ביום צרתי אמר להם דוד מי שענה יעקב אביכם בעת צרתו, יענה אתכם בעת צרתכם, הוי יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב.

(שוחר טוב תהילים כ)

חברים בישיבה מספרים על מוטי פוירשטיין הי"ד

צבי גולדפישר: נעם ואני הכרנו את מוטי עוד בתקופה של הישיבה התיכונית. מוטי לא היה איש שימרח, או שניסה לעשות דברים שלא הכיר אותם בתור דברים אמיתיים. כשלא האמין בדבר מסויים, היה חוקר אותו עד היסוד, עד שהיה מגיע לאמת שבו. כך זה היה בעצם ביאתו לישיבה. בתקופת השמינית, שהיתה תקופת ההתלבטויות לאן לפנות, הוא התלבט אם ללכת למשק — לנח"ל (דרכו היתה דרך הגשמה מעצם היותו בן מושב), או לישיבה. בסופו של דבר הכריע כמובן לימוד התורה שהוא קודם לכל הפרטים המעשיים. וזה גם מה שקבע את דרכו לישיבה פה בחברון, ישיבה הממוזגת את האידיאליזם החלוצי ולימוד התורה בצורה נפלאה. גם בתקופה הראשונה שהיה פה בישיבה וגם בתקופת הצבא, הוא נקרע בהתלבטויות — אם הדבר שהוא עושה הוא הדבר הטוב ביותר שהוא יכול לתרום לעם ישראל, או אם זה הדבר הטוב ביותר מבחינתו. ואת זה הוא המשיך לברר בשיחות עם הרב אליעזר ולדמן ועוד רבנים אחרים וליבן את הדברים עד היסוד. לאחר שהגיע אל האמת וכשנוכח שזוהי הדרך האמיתית השקיע את כל מרצו ותמצית דמו בלימוד התורה.

דני שטינברג: צבי סיפר על ההתלבטות שהיתה לו בתחילה אם לבוא לישיבה או לאן ללכת, אני הייתי החברותא שלו מאז שהוא הגיע מהטירונות ועד יום כיפור. אני נזכר שהוא סיפר לי, שכשהוא היה בשמינית הוא לא אהב ללמוד גמרא. והוא בא לקריית-ארבע בלי הרבה רצון. וכשהוא בא היינו אז בבית המדרש הישן (למעלה), ולא היו הרבה חבר'ה. הוא מצא שולחנות שהור-כבו מארגזים ודלתות, ולא היתה כלל אווירת ישיבה, ואז הוא אמר "בשביל מה אני צריך לבוא לכאן"? אלא שבסופו של דבר היתה להם כנראה שיחה עם הרב בוגיץ' והוא אמר להם שחובה לבוא וזו זכות גדולה — "ואינכם מכירים את הערך שבזה", כך שבסופו של דבר הוא הגיע.

מוטי בחברון — תשכ"ח. הזיקה למקום כבר מכתה ז'.

ה ר ב ו ל ד מ ן : מ ת י ז ה ה י ה ?

ד נ י : ה ה ת ל ב ט ו ת ה י ת ה כ ש ה מ בא ו ל ש ב ו ע י ש י ב ה — כ ש ב א ה ק ב ו צ ה מ נ ח ל י מ ,
ו א ז ה ו א א מ ר ל י ש " א נ י מ ע ד י פ א ת ה י ש י ב ה ב ג ו ש א מ כ ב ר א נ י ה ו ל ך ל י ש י ב ה ."

בסוף הוא הגיע לקריית-ארבע — ואני לא אשכח את ההתמסרות הגדולה שלו ללימודים. בסך הכול למדנו שבעה חודשים והיתה לו מין שיטה שבעצם על ידי זה הוא דרבן אותי ללמוד. יש לי פה מכתב שהוא כתב לי בחופשת בין הזמנים בחודש אב תשל"ג, ואפשר ללמוד הרבה ממנו.

בין השאר הוא כתב: "שמחתי לקרוא שאתה ממשיך ללכת בחיזוק שנתתי לך וגם אתה לומד בחופש" ובהמשך הוא כתב ב.נ.ב.: "תשתדל לעשות חיים כדי שתחזור בכוחות רעננים ונספיק הרבה. אגב, אני מתכוון לגמור שוב מסכת ר"ה, וכבר עברתי על שלושה פרקים ראשונים, תפוס גם אתה יוזמה", מוטי.

אנחנו הספקנו הרבה מאוד. הספקנו לעבור על מסכת ראש השנה, מגילה, תענית וכפי שהוא אמר גם חורנו. היתה לו שיטה שבה הוא הדביק אותי. ראשית כל מכסה יומית — דף וחצי ליום, כשכל יום חוזרים על מה שלמדנו ביום הקודם, וביום שישי חוזרים על הכול. ככה הספקנו הרבה מאוד.

צ ב י ג .: היתה זו באמת תקופה שהוא התלבט בה מאוד. סיפר לי מישהו שהוא שלח מכתב לבן המושב, בחור צעיר — אחרי שכבר היה שלם בדרכו — ואחד הרבנים מנחלים ספר לי שאותו בחור התרשם מאוד מהמכתב שהיה מלא אמונה, ושכנע אותו ללכת בדרך זו ולבוא לישיבה.

נ עם א ר נ ו ן : הנקודה הזאת של אהבת האמת (ייתכן שאיני המוסמך ביותר להעלות נקודה זו אלא ר' זלמן שהוא התעסק הרבה יותר בכתבים שלו, אך בכל זאת). הנקודה הזאת — של בירור נושאים והלכות וכיוצא בזה. נושא שעניין אותו וחשב שצריך בירור, הוא לא עבר עליו בצורה שטחית, או שאל מישהו שכבר ליבן אותו, אלא פשוט ישב ובירר אותו בצורה יסודית ומקיפה. עברתי על הנושא 'בל תשחית' שהוא כתב, — נושא שמוצה בצורה רחבה מאוד בעזרתו של ר' יועזר, ויש מספר די ניכר של נושאים כאלה. אולי ר' זלמן יוכל לתת תמונה ברורה יותר.

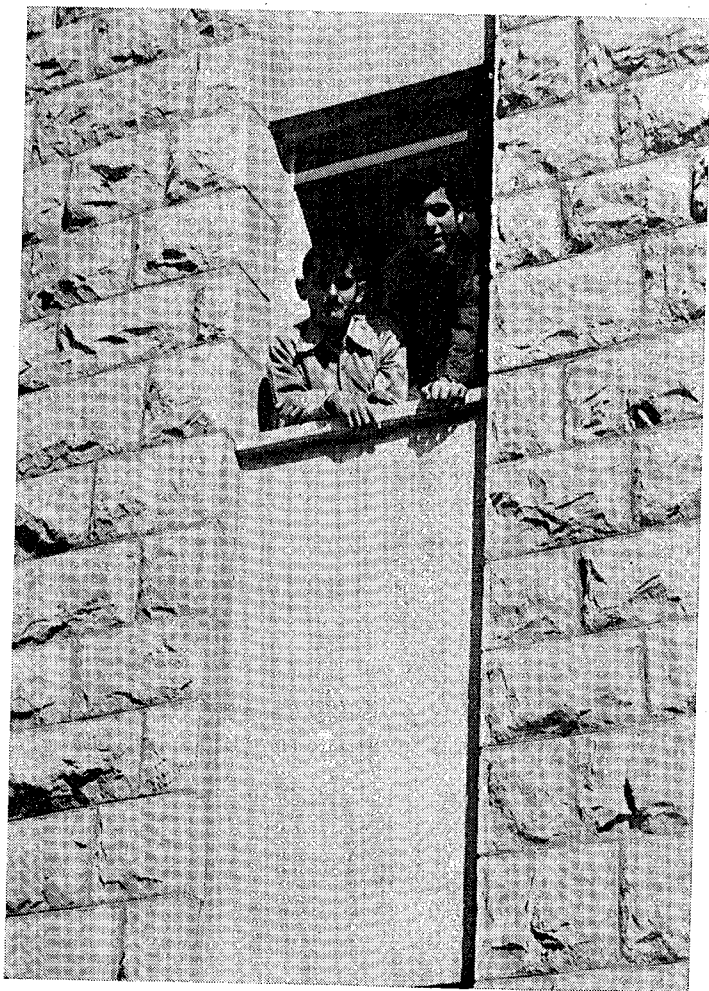
ר' זלמן: בשאלה של הנושאים הללו שהוא התעניין בהם, אכן מדי פעם היה פונה ושאל שאלות את ר' יועזר וגם אותי, ובירר. אחר כך עברתי על הכתבים (אחרי המלחמה), ואני זוכר כמה דברים שהוא עסק בהם. אחד הנושאים שמופיע בכתביו שבאמת זכה שם לבירור, הוא נושא של כיסוי ראש לנשים ודיני קריאת שמע כנגד שיער אשה וכו'. בנושא הזה יש למעשה כמה בעיות לא פשוטות הלכה למעשה הנידונות באחרונים, במה יש להקל ובמה

אין להקל. אני זוכר דבר שמאוד איפייץ אותו — הראיתי לו קטע באחד מספרי האחרונים, קטע שהיה שנוי אמנם במחלוקת, אך עונה על כמה בעיות. הוא עבר על זה טוב. ואני זוכר את הדבר המאפייץ הזה — הוא שמח על ההבנה שנתחדשה לו באותו קטע, ופגשתי אותו כעבור יומיים הולך ומסביר את הקטע לאפרים טשנדי כשהוא מנסה לברר על איזה בעיות זה עונה, איזה אחרונים לא אומרים כך וכו'. והעיקר שהיה כאן, זו באמת הנקודה שתפסה אותו ביחס לאותו קטע. השאלה היא: אמיתיותם של הדברים, והתשובה שהם נותנים למה שנתיישב לו על מה שהיה קשה לו קודם. קושיה — למי שבאמת אוהב אמת ויסודיות — צריכה לתת את ההרגשה שמשוה לא בסדר ולא שלם. תשובה נבחנת בזה, שהיא באה להשלים לאדם את מה שהוא כאילו גילה, תשובה שהיא נראית לו אמיתית הוא שמח על עצם מציאותה, אולי לא על הברק שבה, אלא במפורש על עצם מציאותה ועל האפשרות של היותה תשובה אמיתית שתוכל לענות על הבעיה. הנושא הזה של שיער באשה, עד כמה שאני זוכר, הוא עסק בו בתחילת חודש אב (תשל"ג) וגם הספיק לטכם אותו בכתב.

נושא אחר שעסק בו בתחילת אלול לפני היציאה למבצע ימים נוראים — השנה היתה מוצאי שביעית ועסקו בבעיית "אכילת פירות שביעית — מצווה לפי הרמב"ן". אני זוכר שהוא בא אלי עם ספר המצוות (המצווה המופיעה בהשלמות של הרמב"ן על ספר המצוות של הרמב"ם), וניסה להראות שלמעשה משהו בתפיסה המקובלת בגישתו של הרמב"ן אינו תואם כל כך את הלשון ויש אפשרות לדקדק בצורה אחרת. ליתר דיוק (לא ניכנס לפלפול), מקובל לחשוב שהרמב"ן מתייחס לדבר כמצווה חיובית ממש (כך נראה מדברי ה'מגילת אסתר' במקום), והוא ניסה להראות ממקומות אחרים ברמב"ן, שמשמע שזה לאו הבא מכלל עשה, כלומר אסור לקנות פירות שביעית והמוכר עובר על לאכלה ולא לסחורה. היתה כאן למעשה איזושהי מחשבה של אהבת אמת גמורה, שאם הדבר לא נראה כתוב ולא הולם, לנסות לחשוב באופן עצמי ומקורי מה כאן האמת. למעשה, את אותו נושא, הוא לא זכה לטכם (אני לא זכיתי עד היום להתפנות ולהעלות דברים אלה על הכתב. אחר כך ניסיתי במשך זמן לבדוק את השערותיו במקומות שונים בספר המצוות, כי יש כאן למעשה איזושהו פתח לתפיסה אחרת בכמה דברים). אך נקודה שכאן היתה חשובה ואפיינה היא — שדבר הכתוב ברמב"ן — לבדוק באהבת אמת אמיתית אם הוא באמת הולם את דברי הרמב"ן ואם במקומות השונים שהרמב"ן מזכיר אותו, משמע כך או אחרת. בסופו של דבר אני סבור ביחס לאותה נקודה, שבאמת הגישה שהוא עורר היא הנכונה

בעניין, אך אני אומר שזה עוד נושא שצריך לבדוק — יש גם מקום באחרונים לגישה זו.

לגופו של עניין, כשאנו מדברים על אופיו, ולא על הבנתו במצווה זו או אחרת, העיקר שהינחה כאן, היה באמת השאיפה למציאת האמת ואהבת האמת.

מוטי עם נעם ארנון יבדלח"א, בחלון הישיבה.

נעם: המראה הזה של מוטי יושב וכותב בבית המדרש וערימת ספרים מונחת לפניו, דבר שלרובינו בשנה הראשונה, שעוד לא כל כך נכנסנו לעניינים, היה דבר יוצא דופן. לראות בתור שאחרי תקופה כה קצרה בישיבה, יושב וחוקר בנושאים שהיו ראויים אולי להתעסק בהם בתקופה קצת יותר מאוחרת.

יוסי דייז: אני למדתי עם מוטי מסכת ברכות. יש שם כידוע הרבה אגדות, ותמיד הוא רצה ללכת ולהסתכל ב'עין יעקב' ולהבין בדיוק מה נאמר. אמרתי לו שלא כדאי להתעכב על כך ומוטב שנמשיך. אבל הוא בשלו, רצה לברר בדיוק מה העניין ולשם מה הובא במקום. לא הספקתי ללמוד אתו זמן רב, אבל בימי שישי לרוב טיילנו סביב הקריה באזור התעשייה ועוד, הוא סיפר לי על המצב שלו במשק. הוא רצה להקים משק באופן פרטי אך הוא התלבט בנושא היות והיה צריך גם לעזור במשק בנחלים. הוא הביא כדוגמא את אחד המושבניקים שהיה לו משק ובגלל גילו המבוגר נאלץ לעזוב. הדבר כאב לו במיוחד — כך אמר — היות וזה כמו אדם הבונה כל חייו דבר מסויים ובסופו של דבר זה נהרס. מצד שני, הוא לא רצה להמשיך בנחלים, כיון שרצה משהו משלו, עמל משלו והתאמצות משלו.

דני: אם לחזור לדברי ר' זלמן, ששתי התכונות העיקריות בלימוד של מוטי היו השיתוף של אחרים והשאיפה להגיע לאמת, אני ראיתי זאת בגישה שלו לענייני ארץ ישראל. הספר הראשון שהוא קנה היה 'התקופה הגדולה' — קול התור, והוא ישב ו'בלע' אותו וסיכם אותו וידע אותו לפני ולפנים וממש העמיק בו ולא הפסיק לדבר עליו. הוא שכנע אותי לרכוש את הספר, אף על פי שלי היה סדר עדיפויות, כלומר קודם ספרים של הרב, ספרים שלומדים, ולא דווקא ספר כזה. אלא שמוטי הכניס אותי לתוך הדברים כך שרכשתי את הספר. ולא עוד אלא שהוא לקח את הספר הביתה ונתן לאביו לקרוא אותו והשאיר אותו בבית, בספרייה.

והתכונה השניה שהיתה טבועה בו — האמת — התבטאה במה שהוא סיפר לי שבאו אליו מכרים מאמריקה והם לא היו כל כך ציונים (אם נקרא לזה כך) והיה לו ממש ריב אתם. הוא כל כך האמין במה שלמד, עד שהוא דיבר בתקיפות ולא הסכים לגמרי למה שאמרו, למרות היותם קרובי משפחה.

ר' זלמן: אביו דווקא סיפר לי על המאורע הזה ואמר שהוא התאפק מאוד.

דני: לאו דווקא, לי הוא סיפר שהוא דבר בתקיפות.

ר' זלמן: אבל אביו סיפר לי שבאופן יחסי הוא המעיט לדבר, ושהשתדל מאוד לא להגיע לידי חיכוך חריף.

דני: כמו שמוטי עצמו סיפר לי, הוא לא התבייש לומר בחריפות את מה שלמד ובמה שהאמין. ואם נחזור למה שדיין אמר, בקשר למושב שעליו מוטי חלם, אני זוכר איך הוא היה אומר לי תמיד: "תראה איזה ידיים יש לך, תראה איזה ידיים של מושבניק לי יש". היו לו באמת ידיים רציניות והוא ואפרים טשנדי יבדלח"א היו אוהבים 'ללחוץ' ידיים זה עם זה.

יוסי ברמל: הייתי רוצה להעלות נקודה אחרת שגם היא מסמלת את האמת שבו. כשאדם אמיתי, הוא אינו יכול להתנהג במקום אחד בצורה מסויימת ובמקום אחר בצורה אחרת. מוטי היה מהחברה שהכירו, שכן ישיבה צריך להתנהג בצורה שונה מאדם אחר. ודווקא בגלל שהיה איש חברה ולא רצה להינתק ממנה, הרגיש את החובה להתנהג קצת אחרת במושב ולהראות איך בן ישיבה מתנהג ואיך צריך להתנהג. וכשאדם הוא אמיתי הוא מצליח להשפיע על אחרים, כי אם זה מזוייף אחרים לא מתייחסים לזה. אני זוכר שהוא סיפר לי שכשהוא בא למושב, חשש בתחילה איך החברה תקבל אותו. אבל אני חושב שדווקא בגלל שהכול היה אמיתי אצלו הם הבינו והעריכו את זה, וזה השפיע גם על אחרים במושב, שלא כולם היו בני ישיבה.

יוני כהן: כשמדברים על הוויכוחים לגבי החמשך, ההתיישבות במושב וכו', זכורים לי הוויכוחים שלו, עם ידידו עד הרגעים האחרונים, מוטי ינאי הי"ד. הם היו שניהם מתווכחים רבות בנושא של עבודה חקלאית, הקמת משק וכו'. למוטי ינאי הי"ד היתה מנטליות שונה ממנו, והדברים לא הפריעו לידידות העמוקה שביניהם. מוטי ינאי דגל יותר בשיטה מסחרית, הוא היה מין 'סוחר' (אם אפשר לקרוא לזה כך). הוויכוחים היו כל כך סוערים, כשעמדתי מן הצד יכולתי לראות עד כמה הם נוקבים.

אני גרתי עם מוטי ינאי בחדר אחד ומוטי גר בחדר הסמוך, והוויכוחים היו נמשכים עד לשעות הקטנות של הלילה. לפעמים זה הביא לידי סכסוך אישי ממש — עד כדי כך מוטי האמין בדבריו. אמנם הדברים הביאו לחיכוך ביניהם, אבל נראה שהידידות הגדולה ביניהם הביאה אותם לידי מסקנה שכל אחד ילך בדרכו, והעיקר שהידידות לא תפגע.

צבי ג.: עוד נקודה אופיינית למוטי — היו הרבה פעמים ויכוחים ביחס

לקבלת דברים בצורה חד משמעית מרבנים. מוטי לא היה מוכן לקבל כל דבר כמובן מאליו, שאם רב מסויים אמר כך וכך אז לא צריך לחשוב על העניין ולקבל את מה שהוא אמר. אני זוכר שהיו אז כל מיני עניינים סוערים במדינה ומוטי פשוט לא הסכים לקבל כפשוטו את מה שאחד הרבנים אמר. הוא התקומם ואמר — "מה פתאום אני אאמין ואקבל כמובן מאליו את מה שהרב הזה אמר, ולי אסור לחשוב ולהביע דעה בדבר הזה בכלל? ואם הרב אומר שזה כך, האם זהו קימן שהדבר נכון?" והוא התווכח בנושא זה עם מוטי ינאי הי"ד שגרס להיפך, שאם אדם מכיר בגדלותו של רב מסויים הוא חייב לקבל את דעותיו כי בוודאי בחן את הדברים לעמקם. מוטי לא היה כזה. כל דבר הוא בחן לעומקו והוא הכיר והיה שלם רק עם דברים שהבין שהם אמיתיים.

אילן תור: ממש ביחס לנקודה זו — את חטאי אני מזכיר היום. אני קצת ביקורתי בוויכוחים בנושאים של עם ישראל, ארץ ישראל ואמונה, ומצדי לא חסרים ביטויים, ואף נגד אנשים חשובים ומכובדים. ועם העלאת הנקודה הזאת של ביקורתיות אצלו, זכור לי כי פעם כשהתבטאתי בצורה מאוד חריפה, הוא התקומם מאוד והדבר לא מצא חן בעיניו, כיצד תלמידי חכמים, רבנים, לא מבינים כלום (כלשוני). רואים פה את השלימות שבו, שעם הנטייה הזו לביקורתיות, לבחינת דברים, לדעה עצמית, היה לו היחס והכבוד לרבנים ולעמיתים וידע להתקומם נגד דברים חורגים.

בני מנדל: כשלמדנו עם הרב יעזר אריאל, יצא פעם שהרב החליט לעשות מבחן היות והלימודים היו ברפיון מסויים. מוטי התנגד לזה מאוד, וכל הזמן אמר לנו שאין הצדקה לדבר. ואז כולנו אמרנו לו, שייגש לרב ויאמר לו את הדבר (לנו פשוט לא היה נעים לעשות זאת). בסופו של דבר באו לשיעור שלושה בחורים ומוטי ניגש לרב ואמר לו שהחברה מתנגדים למבחן.

הרב ולדמן: אולי להוסיף על נקודה זו בעקבות הדברים של צבי ואילן. באמת היתה לו שלימות כזאת, כלומר אי קבלת הדברים לכאורה כל עוד שהוא לא ירד לעמקם ולא בחן אותם. לא היה בדבר הזה אי קבלת דברים או אי תחושת החובה לקבל דברים של רב, אלא שמבחינתו הוא הרגיש חובה, כל עוד שהוא לא מבין אותם אין הוא פטור מלבחון את הדברים שוב ושוב עד שיגיע לעומק האמת שבהם — לא דחיית הדברים חס ושלום (אם לא בדברים

שהוא התחנך אחרת). אבל הוא לא הרגיש עצמו פטור מלעסוק בדברים לכל עמקם כל עוד שלא הבין אותם. כלומר, קבלת הדברים מבחינה זאת כאילו הם ברורים לו והכל חלק — זה לא ייתכן! קבלת הדברים כפי הביטוי בדברי חז"ל 'אם קבלה היא נקבלנה' אם יש צורך. והוא קיבל בודאי מבחינת אמונת חכמים שבדבר, אבל איך אפשר להיות שלם בענייני תורה מבחינת החובה התורנית האמיתית המוטלת עליו.

כשאני שומע אתכם עכשיו מדברים עליו, נראה לי שהדחף שלו לעסוק בהרחבה בעניין הזה של 'בל תשחית', נבע מתוך יחס של אמת למשהו שראה בו זלזול. הדבר היה שייך גם למושבניקיות שבו, היחס לצומח, היחס לארץ וכו'. יש דבר, במיוחד באיש אמת, כשיש אמת שמזלזלים בה הוא לא יכול לסבול זאת. אני מצטער שאני לא זוכר פרטים כאלה כל כך טוב, אתם מזכירים לי דברים שאני לא הייתי זוכר לבד. אני לצערי גם לא זכיתי לשבת הרבה בבית המדרש ולראות את הדברים. רק דבר אחד שהתחיל בחודש האחרון — זה התחיל עוד באב ונמשך באלול במיוחד, אחרי כל ההתלבטויות ואחרי השיחה שקיימתי בישיבה בקשר לישיבות ההסדר והשילוב עם הצבא, הוא בא אלי ואמר שהוא רוצה להבין את הערך של לימוד תורה, פשוטו כמשמעו. הוא 'לא מבין מה זה לימוד תורה' — כך התבטא בפני. אני תמהתי בפניו ואמרתי לו שזה לא נכון מה שהוא אומר, "ואתה מבין ואתה חש". ובוודאי מבחינה אחת זה לא היה נכון מה שאמר, כי הוא העריך את הלימוד ודוקא משום שהעריך, ידע שיש בזה הרבה יותר ממה שהוא מעריך, או ממה שהוא טעם, והוא רצה עוד. הספקנו להיפגש וללמוד, נדמה לי שלוש פעמים, ולשוחח באריכות, וללמוד דברים מבפנים. אני זוכר, מההקדמה ל'שבת הארץ', מ'אורות התורה' ואולי פסקה אחת מ'עולת ראייה', והכל מסביב לעניין הזה של ערך לימוד תורה, עיסוק בה, תלמוד גדול או מעשה גדול, וכל הערכים היותר פנימיים. זה עדיין לא סיפק אותנו, וגם אחרי השיחה השלישית אמר שחסר לו ואין הוא מבין את הערך האמיתי של לימוד תורה. יש ביטוי באחד השירים של הרב "צמאתי לאמת — לא להשגת האמת". כלומר לא ההישג שבדבר, אלא התוצאה להגיע לאמת. לא כדי שאני אשיג משהו, אבל שהאמת תהיה פרוסה לפני, שאהיה שלם עם עצמי.

ז א ב פ ר י ד מ ן (זמביש) : דובר פה הרבה על האמת שבמוטי, בנושא זה של היפוש בדרך התורה. לי יצא לטייל הרבה עם מוטי באיזור חברון, בין הזמנים בפסח ואחרי ט' באב. גם בנושא זה של לימוד טבע הארץ, כל הצמחים וכל השיחים של הארץ, גם בזה היתה לו יסודיות נפלאה. כל צמח וכל דבר היה

מפרק לחתיכות, כל דבר הוא פרק והיה מסביר לי מה התפקיד של זה, ומה תפקיד העלה הזו ומה זו הצינורית הזאת — כל דבר ביסודיות, וגם את זה לא רצה לראות סתם בצורה פשוטה. הוא סיפר לי פעם על חבר מנחלים שסיפר לו, שפעם עמד בנחל דבורה, הסתכל על המפל ואמר — "מה רבו מעשיך ה'".

מוטי עם זמביש יבדלח"א באחד מן הטוילים

אז הוא אמר לי בנושא הזה, שהוא רוצה להגיע למצב הזה שהוא לא יעשה כל דבר באופן מלאכותי. כשהוא יבוא לכל מקום ויראה, הוא יאמר 'מה רבו מעשיך ה'' מתוך ראיית הדבר בצורה טבעית וברורה.

משה גרינולד: אני הייתי חברותא שלו רוב הזמן בסדרי ערב, יצא לי גם לצאת אתו לשמירות בקריה. כמה פעמים קרה, ששמענו שיחות של שומרים אחרים שהיו בהם הרבה לשון הרע, ומוטי ידע איך לכוון את השיחה לאפיק הנכון כדי למנוע את הלשון הרע שיש בדבר. פעם ביום חמישי בערב באמצע השמירה היה שיעור ב'כוזרי', מצד אחד הוא לא רצה להפסיד את השיעור ומצד שני היתה חובת השמירה. אז הוצאנו שני כסאות מחוץ לבית המדרש (מאחורי החלונות), ותוך כדי השמירה שמענו גם את השיעור.

ר' זלמן: ביחס לרצונו לראות את 'מה רבו מעשיך ה'', יש להזכיר נקודה אחרת שיש לראות אותה כקשורה לעניין הזה. אמנם ערב זה מטרתו העלאת זכרונות בין חברים, ואפשר שדברים שאומר יישמעו במבט ראשון כהספד במובן הרגיל של הדבר, אבל היות שהדברים נוגעים להבנת אישיותו של מוטי ז"ל, אני מוצא לנכון לאומרם דווקא במעמד זה.

הנופלים במלחמה קדושים הם. רגילים אנו לדבר על גילוי קדושה וגבורה הקשורים בנושא מלחמה. אבל דווקא במקרה זה צריכים אנו לספר לא רק על קדושתו במלחמה אלא על קדושתו בחייו. רק כי 'כל העדה כולם קדושים', יש דרגות שונות ולא כל המתים שווים. ויש מי שנתייחד ונבדל בחייו בקדושתו ביתר שאת וביתר עוז משאר חבריו יבדל"ה. אנו מוצאים בדברי רש"י בתחילת פרשת קדושים "קדושים תהיו — הוּו פרושים" וכו'. קדושה זו מצויה בינינו, אך כאמור לא כל אנפין שוין בה. וכאן המקום לספר להזכיר ולהדיגש, שמן המקודשים ביותר שראיתי בינינו היה מוטי ז"ל, ועל כן, גם כאשר עולה זכרו כגיבור במלחמה, יעלו על לבינו דברי חז"ל "איזהו גבור הכובש את יצרו". דברים אלו מלבד היותם בשל עצמם דברים הראויים להיזכר ולהידיגש, שהמדובר כאן הוא על קדוש בחייו ובמותו, יכולים גם לשפוך אור על צדדים אחרים בהתנהגותו ובהתגלות תכונותיו בחברה.

ב'מידות ראי"ה' ערך 'ברית' אנו מוצאים דברים על הקשר האמיץ בין ההתעלות והקדושה בתחום זה לבין השמחה שבה שרוי האדם. ועל האדם השלם במידה זו כתב שם: "בהיות האדם במצב כזה בכל עלויו, הוא שש ושמה בשם ה' ובוטה תמיד בחסדו". בהמשך הדברים שם הוא מתאר כמה מחליש ו"מוליד חרדה ורפיון בעומק הנפש", כל פגם במדה זו. ועוד אנו

מוצאים שם: "מי שבריתו שלם יכול להתרחב באורחות חיים גם כן בתומריות מרובה מבלי שתבלבל אותו משום כך מחשבה מטרדת". דומה, כי הדברים הללו באו לידי ביטוי נעלה ונשגב ונדיר, בקדוש מרדכי יהודה פוירשטיין ז"ל. אין מקום אולי להאריך בדברים, אך טוב שייזכרו במעמד זה וישמשו להארה ולמחשבה ביחס להבנת דרכו ואורח חייו בין בדברי קודש מובהקים ובין בנושאים שהם לכאורה חומריים.

נעם: כשרואים את דברי הרב זצ"ל בנושאים האלה, זה ממש מפליא לראות עד כמה הם קולעים ועד כמה הם תואמים את דמותו של מוטי, כמו שאנו כולנו מכירים. במוטי אפשר היה להבחין בתקופות של רצינות יחד עם עליזות ושמחת חיים טבעית ופורצת. לכאורה אפשר לראות בזה סתירה, איך יכולים שני הדברים להתיישב, אך למען האמת אין הדברים סותרים כלל ועיקר, אלא ההיפך הוא הנכון. ועוד, נקודה של שילוב היכולת לראות ולהבין גם דברים חומריים לכאורה, גם דברים של חול בצורה אמיתית ובצורה יותר פנימית, דבר שרובינו כבר מתחנכים בדרך השיטה הזו, כמו אהבת העבודה במשק, או אהבת הארץ וכיוצא בזה. מוטי היה עובד במשק והיתה לו אהבת עבודת האדמה הבריאה כמו שיש אצל כל מושבניק. אבל זאת לא היתה רק אהבת האדמה הפשוטה, זו היתה אהבה שהיתה גלומה בה איזו אמת שהוא האמין בה, גלומה בה איזו קדושה שהוא האמין שהוא מבטא אותה בעבודת האדמה. המדה של ראיית הדברים התחתוניים בצורה הנכונה והעילאית זוהי המדה העיקרית של עבודת האדמה כפי שהתבטאה אצלו.

יוסי דין: בעניין הזה של היחס לאביו, הוא היה מספר תמיד איך הוא ואביו מתנהגים כחברים וידידים. אביו אף פעם לא הכה אותו מאז כתה ד', כך אמר כמדומני, ותמיד חיו ביחד, ואף פעם לא הגיעו לידי סכסוך. פעם אחת, הוא סיפר, הם הגיעו לידי סכסוך, אך אחר כך כאב לו ולאביו באותה מדה.

צבי ג': נעם דיבר מקודם על השילוב של שמחת חיים ורצינות. זה היה באמת שילוב שהיה במוטי. לפעמים רצינות נראית כעצבות, הרב כותב ב'מוסר אביר', שלפעמים, כאשר אדם בוחן את מדותיו קורה שמתוך מדת הצניעות הוא מגיע למדת העצבות. אצל מוטי כשהיה צריך להיות רציני, היתה רצינות מעין 'לשמה'. כאשר היה שמח היתה זו שמחת חיים שפרצה החוצה. בנחלים לדוגמא, בישיבה, תמיד היה טיפוס עליו, ותמיד השתתף בוועדי פורים ובכל התעלולים, ובגלל זה היה אהוב תמיד על כולם. כשהיו הדברים

מגיעים לידי רצינות היה ממש רציני, וכל דבר שכאב לו, כאב לו עד עמקי נפשו. אני נזכר בנושא שכאב לו פה בישיבה — הוא חשב שהחבר'ה צריכים לנהוג בצורה יותר נאותה בדברים נחוצים, כמו שיפור האווירה בישיבה וכו'. הוא ממש כאב זאת וטרח ודבר עם החבר'ה עד שהמצב תוקן. זה היה השילוב של רצינות מחד ושמחת חיים מצד שני.

ז א ב : לגבי הרצינות שלו, הכרתי אותו בתור כזה כבר מהרגע הראשון — כלומר באמצע הטירונות. בתחילה הוא היה משובץ בתור כ.ל. (כושר לקוי) אבל הוא השתדל וניסה כל הזמן לצאת משם, דיבר עם הרבה חברים שיעשו לו משהו בעניין, ובסופו של דבר הגיע אלינו לפלוגה כ.כ.ק. (— כושר קרבי). וכשהוא הגיע, איזו שמחה! כל דבר רץ ועשה בכל הרצון שיש, ולפעמים אף בהגזמה. לפעמים החבר'ה חשבו שהוא קצת 'סבון', אבל הוא התנהג לפי אופיו, את הכול הוא לקח ברצינות עד הסוף. אני זוכר בין הזמנים אחרי תשעה באב כשהלכנו לבקר חבר שלנו מיבנה שאף הוא היה משובץ בתור כ.ל. במחזור אחרינו במחנה 80, דיבר אתו מוטי על חשיבות העניין שיעזוב את הפלוגה ויעבור לפלוגה קרבית. הוא ניסה לשכנע אותו והסביר לו, — אך הוא לא הבין כל כך מה רצונו. לבסוף מוטי התרגז מאוד ורתח ולא הבין כיצד בחור שלמד שנה בישיבה לא מבין את חשיבות העניין. זה אפיין מאוד את רצינותו. ובוודאי ידוע לכולם שבימים האחרונים עם מוטי ינאי הי"ד נשארו במוצב והתנדבו לעזור בשמירה עם המילואימניקים במקום לחזור לישיבה. גם זו נקודה אופיינית.

ד נ י : כשהיתה ההתלבטות הגדולה לאן ללכת, לגדוד חמישים או לשריון — כשהיה וויכוח רציני בין החבר'ה, למוטי מה שהיה חשוב — וכך הוא אמר — "איפה אני יכול לתרום יותר". מסקנתו היתה ללכת לשריון, כפי שהתבטא — הוא לא רוצה לרוץ עם עוזי ביד, אלא הוא ירגיש יותר טוב בטנק. אבל אז נוצרה הבעיה, כיוון שהגיוס לשריון היה צריך להיות בחורף, והוא הרגיש שהזמן רץ ורוצה ללכת מיד, לא אשכח כיצד התבטא — "אני לא רוצה שבמלחמה אני אהיה אחד שממלא מחסניות, אם כבר אני משתתף אני רוצה להיות פעיל".

יו ט י : אני נזכר, שבצבא הייתי אדיש לפעמים. כשהיו נותנים לנו להקיף עצים ופיוצא בזה, אני הייתי רק בחצי הדרך, והוא היה כבר בחזרה.

נעם: מוטי היה כאמור בעל אופי חזק מאוד. זה שהוא עבר מפלוגת כ.ל. לפלוגה קרבית בטירונות, ובמחנה 80 זה לא נחשב לתענוג הכי גדול, אבל זה לא שינה את החלטתו הברורה שזאת הדרך שהוא חייב ללכת בה. היתה לו שליטה עצמית שלא מצאנו כמותה אצל הרבה חבריה. לפעמים בלהט ויכוחים או בבדיחות שלא היו כל כך במקום, לא היה נותן לדברים להיסחף אלא עצר בעצמו, נתן לעצמו הגה חופשי במדה מסויימת, ומכאן והלאה היה חייב לשלוט בעצמו, וקם והלך.

ז א ב: הוא נהג לחקות בצורה טובה מאוד, והיה מחקה בקביעות מישהו מסויים, והחבריה היו נהנים ממנו. בתחילה חיקה בצורה חופשית וכולם היו צוחקים ונהנים, בסוף כשביקשו שיעשה זאת שוב ושוב, הגיע למסקנה שעושים צחוק מיהודי ולא עזרו כל התחנונים בעניין.

ד נ י: אחד הדברים שאני לא אשכח שהוא היה מחקה את 'גפן גפן' כמעט בקביעות. עוד אהב לומר תמיד את הניגון של 'אין קצבה לשנותיך'.

ז א ב: ותמיד היה מתעצבן על הזיוף שלי...

י ו נ י: זה היה ניגון שחזן אחד לימד אותנו בישיבה לפני הימים הנוראים, וכל הדרך לדרום לפני המבצע, הוא ומוטי ינאי הי"ד וזאב יבדל"ח, היו שרים 'אין קצבה לשנותיך'.

ב נ י: אני נזכר, שכשהיינו ברפידיים ושיבצו אותנו למקומות, רציתי לצאת עם יוני, והוא יחד עם מוטי ינאי. שנינו רצינו להיות במעוזים, ואני התווכחתי אתו שבמבצע פסח אני הייתי ברומני ולכן אני רוצה עכשיו להיות בתעלה. גם הוא לא היה בתעלה ולכן רצינו כל אחד ללכת לשם עם הזוג שלו. בתחילה אמרו שיש מקום אחד בלבד, 'למוח', והיות ואני רציתי להיות עם יוני החלטנו שלא נלך לשם. פתאום קצין דת אחד, חבר שלהם, סידר להם מקום ב'אורקל'. ביקשנו מהם שיסדרו גם לנו מקום, אבל הרשימה כבר נסגרה.

ד נ י: במסגרת המדות שלו כדאי להזכיר את המקרה כשהרב ולדמן חזר משוויץ. מוטי לא הבין איך חבריה לא נוסעים לפגוש את הרב בשדה התעופה. ואם יורשה לי להקריא ממכתבו אלי, נראה עד כמה הוא התמסר לזה, (אגב

קשה מאד לקרוא את הכתב שלו, היה לו כתב מיוחד מאוד). בין השאר הוא כותב: "באותו יום כשהרב ולדמן הגיע צלצלתי לקריה לשאול מתי הוא מגיע, וענו לי טיסה 140 בסביבות 07:00 בערב. צלצלתי ל'אל-על' ואמרו לי, 140 מגיע מבלגיה בשעה 07:00, אבל משוויץ מגיעה טיסה אחרת בשעה 5:30. נסעתי ללוד בשעה 7:30, לא מצאתי אף אחד, ואמרו לי שהמטוס נדחה ל-9:00. באתי עם ינאי ב-9:00 ואף אחד לא היה. בסוף התברר שהוא הגיע בטיסה אחרת ב-5:40 ועזב את שדה התעופה ב-7:30, דקה לפני שהופעתי. הוא לא מצא אף אחד בלוד ורק מאוחר יותר הגיעו רותי ולדמן ושמעון יפרח והמוון חבר'ה מהישיבה. הם נסעו לחתונה של דדון ישר משם ועשו שם שמח עד הגג. נורא הצטערתי לפספס את זה".

י ו ט י : באותו ערב, מוטי ינאי ואני הגענו מאוחר לחתונה ואז מוטי ינאי החליט לנסוע ולבקר את מוטי. הלכנו אליו ומצאנו אותו ישן. דפקנו בדלת ואחותו קמה, ביקשנו שלא תעיר אותו והלכנו. אחר כך הוא כעס שבאנו ולא נכנסנו, אם כבר באים חייבים להכנס.

נ ע ם : כשאני מנסה להיזכר בו עולה בי תמונה של אדם נאמן ויטודי עד הסוף. זכור לי מקרה שהיה עוד בנחלים, בישיבה. ליד נחלים ישנו משק, בארות יצחק, והיתה שם קבוצה של בנות מירושלים, וכמה חבר'ה נסעו לשם בלילה לעשות קומז'יץ. בסביבות חצות הגיעה שמועה, שהרב מתכוונן לעשות ביקורת בפנימיות לראות אם כולם נמצאים (ברור שכולם היו בבארות יצחק). הלכנו מוטי ואני למושב ובשעה כזו ידוע שכולם ישנים, מוטי התגנב כביכול הביתה, לקח את המפתחות של הטרקטור ונסענו לבארות, לקחנו את החבר'ה וחזרנו. כשהחזרנו את הטרקטור, פתח אביו את החלון ושאל אותו — "מה זה צריך להיות?" מוטי ענה לו שהיו כמה בעיות. אביו אמר לו — "טוב, אם ככה אתה פותר בעיות ליליות אז תהיה לי בריא!". בלי הרבה חשבונות, אם החבר'ה נמצאים ב'סכנה', לא הושבים פעמיים והולכים לעזור להם.

מוטי היה במושב אחד המארגנים והמדריכים המסורים ביותר של סניף בני עקיבא. זה היה כרוך אצלו בהרבה בעיות הלכתיות שהוא ברר אותם אצל הרב צ'רבוניץ בעיקר, שהעריך אותו מאוד, והוא היה אחד מאלה שעיצב את דמותו של מוטי לפני שהגיע לחברון.

מוטי גם העדיף לישון בפנימיה בנחלים ולא בבית, למרות שהיה לו יותר נוח בבית, כי הוא הבין שבחור שישן בפנימיה מקבל בכך חלק מהחינוך שלו ולא רק בתחום הלימודים. בשבתות היה נמצא בישיבה וגם הדריך בסניף בני עקיבא.

שלפיתוחו ולהעמקת היסודות שבו תרם רבות. כשהיה יוצא להדריך לא נשאר בבית והיה חוזר לישיבה, למרות ההיתר לשהות בבית. 'המחברות של מוטי פוירשטיין' — זה היה דבר ידוע בכל הישיבה. כתב היד הקטנטן והצפוף הזה שהיה מסודר בצורה הנאה ביותר בכל המחזור, עם קווים וכל השאר, בייחוד במגמה הביולוגית שהיה צריך דיוק רב בכל המדידות. מוטי היה שם גם אחד המארגנים של המעבדה. כאמור בנחלים זה התבטא בדברים אלה, ובחברון זה התבטא בהקפדה ובנאמנות עד הסוף לכל דבר בלימוד וביורור עניינים.

ה ר ב ו ל ד מ ן : אגע בעוד דבר, בשטח שעוד לא נגענו בו ביחס למוטי, עוד דוגמא לאותה רצינות והתירה לאמת וגם כשצריך לקבל משהו מרוב, מקבלים, אבל לא מניחים לעניין עד שהדברים מובנים עד הסוף.

למוטי היה יחס מיוחד למערת המכפלה. נדמה לי שזה היה בכ"ח באייר, היה איזה עסק מסוים שם שאינו זכור לי במדויק, ואז באו כמה בחורים ומוטי ביניהם בלילה לדבר אתי. רוחם בערה בהם באותו עניין והתווכחו ביניהם, ואני עצרתי בעדם, והחלטתי לדבר בפני כולם איך צריכה להיות הגישה שלנו — מצד אחד כל הכאב על המצב במערה, ומצד שני לא לעשות דברים שסתם יגרמו ליחסים לא תקינים בינינו לבין הממשל. בין הבודעים ביותר היה מוטי ז"ל. הוא התווכח בלחץ, אבל בדרך ארץ, לא היתה לו אפשרות להניח לעניין כשהוא לא הבין אותו. והוא, נדמה לי, לא קיבל את הדברים, כלומר הוא קיבל את זה למעשה אבל מבחינת הבנה, מבחינת קבלת הדברים וגישה, זה בער בו — איך אפשר לסבול כאב והשפלה כזאת ביחסנו למערת המכפלה. גם זה נגע לאותה גדלות נפשית נדירה. בוודאי שאין סתירה בין אותה רצינות לעליונות. אותה רצינות הוא אושר של חיים, היא אינה רצינות המצמצמת אלא המעמיקה את אותו אושר וממילא אין זה סותר את העליונות. באותה מדה היתה בו גדלות של התירה לאמת עם האפשרות של התאפקות מעשית כשהדבר נדרש, בין אם זה נדרש על ידי רב, או על ידי שיקול אחר. אבל זה איננו מדכא את אותו לחץ פנימי ואת אותו כוח החותר לאמת.

צ ב י ז ל ב ס ק י : אני זוכר את ההתרשמות שלי כשבאנו לימי העיון בישיבה — אני הייתי היחיד שבאתי מ'נתיב מאיר' וכל האחרים באו ממקומות אחרים. הם היו כמובן הרבה יותר חופשיים, ואני הייתי יותר מסוגר ובודד מהם. אני זוכר שישבנו פה ומוטי חיקה כל מיני רבנים מנחלים וכולם וגם אני מאוד צחקנו, אבל היה נדמה לי, לפי צורת הדברים, וגם מזה שכולם צחקו ונהנו

מדבריו, שהוא השתלטן שבחבורה. אז גם קצת פחדתי ממנו וחשבתי שאולי אני שנראה בתור 'פרייר' כזה אחיה 'הקרבו' הבא שלו, אבל אחר כך התפלאתי, איך הוא מתייחס אלי בשוויון גמור, ואין לו שום רצון לפגוע בי או משהו מעין זה.

אני חושב שאם נעמיק ונתבונן באישיות שלו, היתה צריכה להיות בעצם מעורבת בה מדה של גאווה, אולם היא לא היתה. אני חושב שזאת בגלל שהוא היה משוקע במציאת דברי האמת, כך שלא היה לו זמן להיכנס לדברים החיצוניים הללו, ולא נדבקו בו המדות הללו כלל.

ז א ב : לגבי נקודה זו של אמונה ברבנים, יש מקום לספר את העניין שהיה עם הרב לוינגר ועוד תושב בקריית-ארבע, שצעק עליו והעליבו לפני כולם. הרב לוינגר מצידו בכלל לא התייחס לזה, אלא הלך ואמר לו — "כן אתה יהודי חשוב", והסביר לו שהכל יהיה בסדר ו"בוא אני אלמד אתך, ונכנס לבית המדרש ביחד" וכו'. מוטי לקח אותי הצדה ואמר לי — "תסתכל ברב לוינגר, תראה איזו דמות הוא, בן אדם צועק עליו לפני כולם והוא עונה לו בא נלמד. מישהו אחר לא היה מתייחס אליו והולך, ואילו הרב לוינגר דווקא קורא לו ומקרבו". מוטי מאוד התלהב מן המקרה.

יוני : עוד פרט ביחסו של מוטי למערת המכפלה. עד כמה שזכור לי, מוטי כל זמן שהותו כאן, לא החמיץ אף תפילה בשבתות במערת המכפלה. פעם הסדירו בישיבה, שיורדים אחת לארבע שבתות וזה מאוד הרגיו אותו, הוא טען שיש לרדת כל שבת מאחר שכל השנים לא היתה לנו מערת המכפלה, ואיך אפשר עכשיו לא לרדת להתפלל שם ? לכן הוא עצמו הקפיד על כך לרדת מדי שבת בשבתו.

צ ב י ג : בעניין יחסו לרבנים, רצייתי לומר כמה דברים. היה לו קשר להרבה מאוד רבנים, וזה התבטא בכל הרבנים שהכרנו. בנחלים היה זה הרב צירנוביץ שהיה המחנך שלו שלוש שנים, והוא נקשר אליו בקשר אישי ורוחני והתייעץ אתו בנושאים שונים. זה התבטא גם ברב של המושב הרב דני שילה שהיה מאוד קשור אליו. גם אל הרב ולדמן והרב זלמן, היה קשור מאוד ושאף ללמוד את כל מדותיהם, כאילו שם אותם בתור דמויות העומדות מעליו, והוא צריך לקחת מהם את כל התכונות הטובות והמדדות הנעלות וליישם אותם לגביו. גם מן הרב צבי יהודה שאף ללמוד את מה שאפשר בכל הזדמנות של פגישות אתו בשיעורים ובהתכנסויות.

נעם: לפני שהגענו לישיבה התייעץ עם הרב דני שילה, איך כדאי לו ללמוד בישיבה. וזכור לי שהוא הביא בשמו את הנקודה הזו של תפסת מרובה לא תפסת, אין טעם להתחיל לתפוס עניינים רק בגלל שבחור צריך לדעת ולהספיק חומר. לדוגמא, אם הוא רואה שלא הולך לו בגמרא, שיתחיל ללמוד משניות, בלי עניין של כבוד.

צבי ג': ביחס לכל קניין התורה שלו. בנחלים, וכמובן בעבא, היו לו חששות כמו לכולם, מהלימוד, ואיך הוא יסתדר בישיבה, ואם יצליח להיקלט וכו'. תמיד הרבנים היו מעודדים שיהיה טוב וזה יבוא עם הזמן וכו'. ובאמת פה בישיבה הוא עמל קשות בנושא הזה. בתחילה הייתי בחדר אתו, והייתי 'מגיע אחרון' לחדר, אבל אחרי תקופה מסויימת הוא היה מגיע הרבה זמן אחרי מבית המדרש. אני גם זוכר בקשר לנטיעות לשיעור של הרב צבי יהודה במוצאי שבת מוטי לא היה נוסע לשיעורים, הוא טען שהוא עדיין חדש בלימוד ואין טעם שיסע.

כשדיברנו על החתונה של יוסי כרמל יבדל"ת, בקשר לסעודות הראווה בחתונות, מוטי סלד מאוד מהן. הוא סיפר על החתונה של אחותו שהיתה על הדשא בנחלים וזה היה מאוד מוצלח, והוא אמר שהדבר היחיד שהוא רוצה להקפיד עליו, שבחתונה שלו לא יהיה הדבר הזה. יש להפסיק מסורת זו של פאר ובזבז.

בני: הוא גם סלד מבגדים מיוחדים, תמיד היה לבוש בחאקי ולא יותר.

נעם: מוטי היה 'מושבניק' מבחינת החסכוניות שלו. הוא היה יסודי מאוד, בהוצאות בדברים שלא היו נראים לו הכרחיים, לא היה מבזבז על הוצאתם והיה משתדל להצטמצם במינימום.

ובנושא אחר — אם נחזור לעבא — אני זוכר כשמוטי קיבל את ההודעה על כושר לקוי, ממש ראו בן אדם מיואש. הוא הראה לי את המכתב ואמר — "תראה מה זה — זה כ.ל.". הוא לא קלט את הרעיון הזה ועשה הכול כדי להעלות את הפרופיל, אף שמבחינה בריאותית הדבר היה די חמור (משהו בקשר לחוסר נוזלים), אבל הדבר לא הפריע לו ללחוץ על העברה, ובסופו של דבר הוא עבר לפלוגה שלנו.

יוני: בקשר לטירונות, זכור לי כשהוא הגיע חשבתי לעצמי, מה אדם כזה מחפש מה במקום הזה, פה החברה עובדים קשה ומזיעים. ביום הראשון

שהוא הגיע ישר 'הלבישו' עליו מיטה ומזרון והוא היה צריך להקיף איזה 'אובייקט', וכשהוא חוזר המחלקה עמדה עם 'פצועים' עליה והוא עם המיטה והמזרון. אני נזכר בתמונה הזאת שהוא חוזר עם המיטה והמזרון עם חיוך על הפנים, כמו אחד שחזר מחופשה מהבית או משהו דומה. כשהיינו במסע הקשה למוחרקה מוטי היה 'בתפקיד' של דרבון האיטיים, והוא עשה את זה תוך כדי שירה של שירי מולדת וכל החבר'ה נכנסו לאקסטזה הזאת של שירי מולדת. וכשהלכנו בשומרון בין הגפנים, ובזכרון, הוא הרגיש עצמו ממש על הגובה.

נעם: הודמן לי להיות אתו באוהל סיירים בסדרה הראשונה באולגה. היציאה לסדרה בתור יציאה לחיי שדה היתה קשה מאוד. אני זוכר כשהחבר'ה היו חוזרים מהאימונים בשעת לילה מאוחרת כולם נכנסו ישר לישון היות שנותרו להם שעות שנה בודדות, ומוטי עד שהיה הולך לישון באוהל הסיירים זה היה טכס שלם. הוא היה מסדר את כל הדברים, מתארגן, מחליף בגדים. הוא הצטייד בבית עם כל הפרטים הנחוצים כמו פנס וכו'. פשוט היה אצלו הכל מסודר ואפשר היה לראות אותו בלילות עומד ומסדר את הכל.

צבי ג': היתה לו קנאות לכל מיני דברים. היתה תקופה בישיבה שהחבר'ה עשו מסגרות לתמונות צבעוניות של ירושלים. ידוע היה שבתמונה ישנו צלב על מנזר אחד בנוף, ומוטי חתך את התמונה בצורה כזו שלא ראו את הדבר. היה אחד ששאל בתמימות מדוע לחתוך את זה, ואז התגובה של מוטי היתה קיצונית, הוא התרגז ואמר — "תראו אותו, הוא לא מבין את העניין".

דני: אני זוכר את אותה הגרלה גורלית שעשינו בישיבה להחליט מי יצא למבצע 'ימים נוראים'. אז הגיעה הוראה שלא כולם צריכים לצאת אלא רק חבר'ה מסויימים. עשינו הגרלה ומוטי לא היה בהגרלה עצמה. אחר כך הוא בא ואמר — "אנחנו לא צריכים להיות בהגרלה, ברור שאנחנו יוצאים". הוא אמר זאת, היות ובפסח הוא לא השתתף במבצע. כלומר הוא לא ניסה כלל להתחמק מכך, היה ברור לו שהוא יוצא.

יוסי: לפני שהם יצאו, התחלקו שני המוטיים בתפקידים — אחד יהיה חזן ואחד יהיה בעל תוקע, והם באמת התאמנו כל הזמן לפני כן.

דני: כן, אני זוכר איך מוטי היה אומר — "איך אוכל לתקוע בשופר, הרי אני לא מסוגל לתקוע". אבל בכל זאת הוא התאמן הרבה מאוד.

יוני: בסופו של דבר הוא למד לתקוע, אחרי אימונים בקביעות יום יום. הוא התאמן כל בוקר אחרי התפילה, בשופר של דני.

צבי ג': אולי נזכיר פה עוד עניין — האהבה שלו למקום, וההתקשרות שלו לקריית-ארבע. כשהגענו לשיבה, לא ידענו היטב מה מחכה לנו פה, ואילו אחר כך הוא התקשר למקום וכל כך אהב את המקום ואת האנשים שחיו פה עם הפשטות שלהם, כדבריו. זה תאם את האופי הפשוט והצנוע שלו, בן מושב שלא אהב להצטעצע בבגדים יפים אלא פשוט בכול. ופה הוא התלהב מהדברים, כיצד אנשים מגלים מסירות לענייני ארץ ישראל, לימוד תורה וכו', איך אנשים המטופלים בכל כך הרבה ילדים מקדישים עצמם בכל זאת ללימוד תורה ולמצות ישוב ארץ ישראל.

פעם היינו ברמה והתארחנו אצל 'אקלה', והוא חזר הביתה וסיפר להוריו בשביעות רצון גדולה על צורת החיים הפשוטה הזאת — זה סימל אצלו את האופי של עצמו.

יוסי: היה איזה מקרה בין הזמנים שכמה חבר'ה יצאו לרמה והוא לא יצא. לאחר מכן הוא היה די ברוגז על כך שהוא לא הצטרף לנושא וכעס — "יוצאים לבד, ולא יכולים לקרוא לי".

יוני: מה שהיה אז, אני זוכר, שפחדנו להביא אותו להתלבטות הזאת בין העבודה במושב, שהיתה אז עונה בוערת — לטיול, לכן לא סיפרנו לו על כך.

דני: בואו ונשמע איך הוא מעיד על זה במכתב: "אצלי עד עכשיו שמה, ההורים שלי היו בחופש כל הזמן, כך שאני עד עכשיו מבלה את החופש בעבודה (אל תחשוב שאני לא אוהב את זה), זמביש ושות' כולל סולו, ליזרוביץ ועוד, היו בטיול שלושה ימים ברמה כשנפגשים עם כל החבר'ה שם, כך שקרית ארבע עברה לרמה למשך השבוע. אני נדפקתי מכל העניין משום שסכמתי עם זמביש להשבוע טיול והוא ארגן לעצמו רופא שינים להשבוע, כך שאני לא יודע מה אעשה החופש".

צבי ג': אני נזכר שגם דיברנו פעם על העובדה שאנשים מרכזיים בקריה רוצים ללכת לשכם, והוא לא ראה את זה בעין יפה. אמנם חשוב ללכת לשם אך מה יהיה עם קריית-ארבע, הרי כל האנשים המרכזיים עוזבים והקריה

נשארתי ריקה. סך הכל רק אנחנו הקטנים נשארים לשמור פה על הדברים. אני לא יודע, אך נראה לי שהוא היה נשאר כמה שנים טובות בישיבה בכל אופן, עד שהיה מגשים את תוכניותיו. אני זוכר שהוא דיבר עם הרבה חבר'ה על מושב שהוא רוצה להקים, הם דיברו ממש בצורה החלטית וברורה שכך וכך שעות ילמדו וכך וכך שעות יעבדו.

נעם: אני זוכר עוד בנחלים, כשהיינו עושים כל מיני תעלולים שונים ומשונים בקשר למטבח, מוטי היה מתרעם על זה שאנשים היו מבזבזים את שעות השינה ולמחרת לא יכלו ללמוד. ברור שהיתה לו נטיה לליצנות כמו לכולם, אך כשהוא לקח בחשבון את שאר הדברים, הרצינות גברה לעתים.

משה: בקשר לנקודה של חילול ה', אני נזכר שפעם חזרנו ביום שישי בערב מהמערה ועברה לידנו המכונית של ג'עברי. אמנם ג'עברי לא היה שם, רק השומר שלו, ומוטי ירק על המכונית. השומר ירד ושאל את מוטי מה זה, ומוטי לא יכול היה להסביר לו למה הוא עשה את זה, כי הוא רצה דווקא לירוק על ג'עברי. אחר כך דיברנו אתו, והוא שבוע שלם לא יכול היה לסלוח לעצמו על החילול ה' כדבריו, ולא יכול היה להסביר לגוי הזה מה אנחנו למעשה עשינו פה.

מרדכי גור-אריה: הייתי חברותא של מוטי בדרך מקרה (או אולי זה לא היה במקרה). הרב ולדמן ניגש אלי כשהגיעו החבר'ה מהמחזור שלו ואמר לי, שיש לו מישהו מתאים לחברותא בשבילי. התפלאתי לשמוע על מישהו מתאים, אך בסופו של דבר נוכחתי לדעת מה כוונתו. ישבנו בתחילת הלימוד, ומוטי התקיף בשאלות, לשם מה הלימוד, למה ללמוד, והאם זה הדבר העדיף ביותר כיום, אני שהתחבטתי גם כן באותן שאלות לא ידעתי מה לענות לו (ואז הבנתי את דברי הרב ולדמן שיש לו מישהו מתאים בשבילי לחברותא). בסופו של דבר אמרתי לו, שאין לי תשובות כרגע, אבל אני יודע מה אני עושה. במיוחד זכור לי משפט אחד שאמרתי לו — "גנב זה מי שגונב ולא מי שרוצה לגנוב". כידוע רצון מביא לידי מעשה, אבל הרצון בלבד רחוק מן המעשה. לכן עם כל השאלות הללו חייבים ללמוד, כיוון שלומד זה מי שיושב ולומד לא מי שרוצה ללמוד. ובאמת הלימוד שלו התחזק והלך במשך הזמן. הוא רצה להספיק את כל בבא מציעא בזמן הזה שנשאר לנו ללמוד. אמנם הזמן היה קצר כך שהוא החליט לעשות 'משמרים' בלילות. אני זוכר, היה ערב אחד שהוא למד מהבוקר עד הערב ובערב עשה עוד

משמר. למחרת בבוקר הגיע ללמוד אתי ואז הוא אמר לי — "תראה, אני נורא עייף אז תלמד עם מישהו אחר, ואני אלך לישון". אמרתי לו — "טוב, אין מה לעשות, אם אתה עייף ראוי שתלך לישון, כדי שנלמד אחר הצהריים". כעבור חמש דקות הוא חזר ואמר לי — "איך אפשר לעשות דבר כזה, האם למדתי אתמול בלילה כדי שאישן היום? מוטב שלא אלמד בלילה ואלמד ביום! ומי שבכל זאת רוצה ללמוד בלילה, שילמד גם ביום"!

בעניין ישיבת הסדר *

בע"ה

שלום רב לך, יונתן!

כפי שאמרתי לך במוצאי-שבת, הרי אני כותב עוד לפני שהגיע אלי המכתב שלך. האמת היא, שרציתי לכתוב לך עוד לפני כמה שבועות מכתב זה, אבל לא ידעתי אם תהיה הצדקה לכך. גם כרגע אינני משוכנע במאה אחוז, שהמכתב יהיה מכוון לדעתך לגמרי, ואם טעיתי במשהו, הרי שהדברים מבוטלים לגביך.

אמרתי גם בשבת (אצל א'), שלא עם כל אחד אני מוכן להתווכח, מכמה סיבות: קודם כל, יש אנשים שאני לא על גל אחד אתם' — כלומר, אני חושב שהם אינם מסוגלים להבין אותי, למרות שאסביר הכל.

(ב) יש אנשים שפשוט 'לא לרמה' — עד כמה שקשה להסתגל לכך. ואני מקווה, שתראה בהמשך הדברים — שצריך קצת להתעלות מעל מחשבות הרחוב.

עוד שני דברים שרציתי לומר לך כהקדמה:

(א) קודם כל, אתה בוודאי מתפלא, בכל אופן, מה פתאום אני כותב לך עכשיו? אז ההסבר לכך הוא, שבעיקר בשבת שמעתי ממך כמה דברים שעליהם אני רוצה להגיב.

(ב) אחרי תקופה די ארוכה שאני נמצא בישיבה, ובחנתי את הדברים מכל צדדיהם, והתחלתי לראות את הדברים בצורה קצת יותר נעלה מהרחוב, התבהרו לי הנקודות שאכתוב לך.

מה שאני רק מבקש ממך מאד, שהפעם באמת תקרא את הדברים טוב,

* מכתב לידיד

ואם אחרי שתבדוק כל דבר, יהיו לך עוד אלו דברים להבהרה — אדרבא תכתוב לי.

איך שלא יהיה, אני חושב שבין השאר, מטרת ההתכתבות היא להחליף דעות ולאו דוקא חוויות.

עד כאן באופן כללי.

לעצם העניין, הרי שהמצב הקיים כיום בציבור החילוני וגם בחלק מן הציבור הדתי, שכל בחור בגיל 18 חייב להתגייס ולשרת בצה"ל, וזהו כחוק בל יעבור, שחייבים לשרת שלוש שנים!

קדם כל, אם תבדוק את אותה דעה של רוב החיילים בצה"ל, מדוע הם מתגייסים? יאמרו לך: על מנת לסיים את השרות, ולהתחיל בחיים. לא תמצא הרבה חיילים, שמתגייסים לצה"ל על-מנת לתרום למדינה ולעם, או מבחינת החיילים הדתיים — לקיים את המצווה לשרת בצבא, ולתרום למדינה ולצה"ל. גם החיילים שהולכים לצנחנים, הולכים ברובם בשביל הכומתה. ובוודאי, לפי מה שאתה יודע, חלק גדול מאד מהחיילים המתגייסים לנח"ל, אינם מתגייסים מתוך מטרות אידיאליסטיות, לשרת את עם-ישראל, אלא מתוך נוחות אישית. והעובדה: מספר החיילים המועט הנשארים להגשמה. ואני חושב, שזוהי אחת מנקודות המפתח לכל הנושא כולו. משום שברגע שאתה יוצא מנקודת הנחה ראשונית, שכל אחד ואחד צריך לתת את המקסימום שהוא יכול בכלל, ולא לשמור את ההנאה האישית שלו, ולא זה שיקבע את מהלך-חיי, הרי שזהו הקו שמדריך את האדם במשך כל חייו ומכאן הדרכים פתוחות לארבע כנפות השמים.

לגבי דידי, בחור, שהולך ללמוד כל חייו בישיבה, משום שהוא חושב, שבכך הוא תורם בצורה המקסימלית לעם-ישראל (מה הוא תורם — אכתוב בהמשך), או בחור שהולך להיות סמל-דת משום שבבקו"ם שלחו אותו לשם, והוא מבצע את תפקידו בצורה המקסימלית, כדי לתרום כמה שיותר, או בחור שהולך לנח"ל משום שהוא משוכנע שבכך הוא תורם בצורה המקסימלית, או בחור שהולך לצנחנים, או ל"הסדר" — כולם שווים. כולם עושים את אותו מעשה — תורמים מפרטיותם ומחיייהם שלהם למען הכלל.

וכאן ניתן לעשות הבחנות, מי הולך בדרך קלה יותר, ומי בדרך קשה יותר. ושוב מבלי לזלזל בעצם המעשה שהוא עושה [ולגבי המקרה האישי שלי — אני חייב להדגיש ולומר שללא כל ספק (אם לא היה שינוי משמים) אם לא הייתי הולך ל"הסדר" — הייתי נמצא כיום בנח"ל 'גדישים']

כשבחור גומר שמינית ועומד על פרשת דרכים, ויוצא מנקודת הנחה עקרונית שאותה כתבתי קודם (ואחד שלא יוצא מנקודה זו — אין לי בכלל

ויכוח אתו, כי הוא סתם איגואיסט), ומחליט ללכת לנח"ל, או בחור אחר (כמו ג' למשל). שמחליט ללכת לישיבה גבוהה (אגב, מה הסיבה שג' הלך — אני לא יודע), אז אין ספק בכלל, שהוא בחר בדרך הקשה — ולא אתה, משום שבאופן טבעי כל אחד שלא היה בצבא בפנים, ושמע על צה"ל וכו', 'מת' להגיע לשם. ותיזכר בתקופת 'שמינית' שלך. ובמיוחד כששומעים סיפורי גבורה שונים וחוויות מעניינות.

בנוסף לזאת, יש עליו לחץ מהבית. בחברה כמעט שהוא מנודה, יש ניתוק קשרים חברתיים (ואל תחשוב שזה קל לנתק יחסים עם חברים ועם חברה). לומר שהוא רצה להשתמט, זו שטות, משום שעוד לא שמעתי על בחור בסוף שמינית, שלא ירצה ללכת לצבא, כי הוא לא רוצה לעשות צבא, ושהלך לישיבה כדי שלא יקחו אותו לצבא. חוץ מזה, שזה הוא אמר לי במפורש: בתוך הישיבה הוא נמצא כל הזמן במשברים נפשיים. אם יש יום שהלימוד לא כל-כך פורה — עצבניים. וכל פעם משרב נוסף וחוק.

ואתה מרגיש חובות על עצמך — לא יכולים לגנוב בצבא ועוד דוגמאות נוספות רבות. לעומתו חייל פשוט, ועוד חייל בנח"ל — מבחינת לחץ חברתי — אין לו. משברים רוחניים — אין לו בצורה זאת. מצד שני, גם מבחינה צבאית — הרבה יותר נוח.

ותשאל כל חייל בצנחנים (ולוי יש הרבה חברים שם, שאומרים לי כל פעם: 'איזה טפש אני, שלא הלכתי לנח"ל').

יש לך בנות בחברתך, כל הזמן — חיי חברה יוצאים מגדר הרגיל (אני מדבר על הזמן בהאחוזות ובשל"ת). עובדים על טרקטור או בשטח... אז מה תאמר לי, ששומרים הרבה, ויש תנאים קשים וכו'. הרי אתה בעצמך אמרת לי שאתם נהנים מזה עד הגג. לא רצו להפסיק לעבוד, יש חוויות וסיפורים, ומעל לכל — אין לחץ חברתי.

אז אם תקח אותי בתור דוגמא לבחור ישיבת 'הסדר' — כל אותן בעיות שציינתי לעיל שקיימות אצל בחור ישיבה רגיל — קיימות אצלי לכל דבר ודבר — כולל לחץ חברתי שמתבטא לא פעם, כולל עד האחרון שבהם. מצד שני — החובות הצבאיות שחלות עלי — זהות לשלך. למי שלא תאמר, יאמרו לך שזהו נח"ל, וזהו נח"ל.

אז מה תאמר לי, שיש לך היאחזות, ואתה שומר הרבה ועובד הרבה. לגבי עצמי — הרי אתה מכיר אותי לא מעט (19 שנה) ויודע, שלעבוד אני אוהב. ומה שחלמתי כל הזמן — זה איך אעבוד בהיאחזות על טרקטור וכו' וכו'. כך שזה לא דבר שמנע ממני ללכת לנח"ל, כאילו אני רוצה לעשות חיים ב'הסדר'. ואם תאמר לי שאתה שומר הרבה — קשה יהי' לי להאמין, שזוהי

הסיבה שהלכת לנח"ל, כי רצית לתרום יותר לצה"ל, למדינה ולעם בכך, שאתה שומר עוד כמה שעות. שלא תבין, שבאתי לזלזל בנח"ל, בוודאי יש בכך תרומה עצומה למדינה ולצה"ל. עובדה שהסכימו לקיים אותו (במיוחד שרבים מחיילי הנח"ל הם בני תיכונים שלא יכולים כלל ללכת לישיבה). אגב, הרב שילה שליט"א אמר לי פעם בנחלים כשדברתי אתו על הנושא, שלדעתו, שוב כשיוצאים מנקודת הנחה שהמטרה היא לתרום המקסימום, אז לבני המושבים וקייבוצים, הנח"ל לא נועד בשבילם. לדעתו, מדינת ישראל וצה"ל החליטו על הקמת הנח"ל, מתוך מטרה עיקרית לתת לבני העיר לנסות את חיי ההתיישבות העובדת, על מנת שאחוזים ניכרים מהם ישארו בהתיישבות. הוא אומר, שבני מושבים וקייבוצים, שבין כך היו נשארים בהתיישבות — הנח"ל לא מוקם בשבילם, ועל דברים אלו אפשר לחלוק.

מה שבאתי לומר בדברים עד כאן, שכשמדתי על פרשת-דרכים בין 'הסדר' לנח"ל, ונקודת המוצא שצריך לתת מקסימום — הרי כשבחרתי ב'הסדר' בחרתי בדרך הקשה. מה שניתן לך עדיין לחלוק עלי ולשאול: במה תרומתי לצה"ל? — אז מבחינה צבאית אנחנו שווים, פרט להיאחזות ולשל"ת, שאני נמצא בישיבה. אזי אני מאמין שבכך שאני יושב בישיבה ולומד — יש קודם כל תרומה לעם. פשוט משום קיום המצווה החשובה הזאת של תלמוד-תורה. שבזכות כך שאנחנו עושים רצונו של הקב"ה, הוא עוזר לכל עם-ישראל, משום ישראל ערבים זה לזה, והזכות היא כללית.

ב) לטווח ארוך יותר: כשאתה תסיים את שרותך — סיימת. אני ארגיש עד סוף חיי חובה להעביר קצת ממה שלמדתי. והיום לתוך החברה שלנו, הדתית ובוודאי החילונית — יש מה להכניס קצת יותר רצינות, ולתוך החברה הדתית בעיקר יש להכניס יותר רצינות מבחינת הלכה, התנהגות וכו'.

אני לא משלה את עצמי להידמות לג', או לרבים אחרים כמותו — אבל חלק ממה שהוא עושה במחולה — מארגן חוגים, שיעורים, וסתם נותן אווירה יותר דתית יכול כל בחור שגמר 'הסדר'. כך שהשרות שלו לעם לא מסתיים בכך שהוא פושט מדים.

ג) מבחינת השרות הצבאי — מה שאנחנו מתרגלים כאן בישיבה זה לעשות את השרות בתור מצווה דתית לאומית מתוך חיוב למצוות למדינה ולעם.

ותחשוב פעם על הנושא — מה ההבדל בין חייל שבא לבקום, ושלחו אותו להיות אפסנאי, והוא עושה את מקסימום תפקידו, לבין חייל ששלחו אותו לגולני, ועושה המקסימום. לגבי אין כל הבדל. אבל, אם החייל מגולני יעשה

זאת סתם בגלל החוק הישראלי — ערך ממשי — אין, למרות שערך תועלתו — יש.

ד) מה שהחבר'ה שלנו עושים בצבא זה 'קידוש ה' גדול. רואים בחורים שלומדים בישיבה, ותמיד שומעים עליהם דברים לא יפים. ופתאם הם באים ומוכיחים שגם הם יכולים להיות מצטיינים (המג"ד והמ"פ בשריון היו מבסוטים מהחבר'ה שלנו מאד).

הרב ולדמן שליט"א סיפר לנו, שכשהוא חייה בתעלה בזמן מלחמת ההתשה, תמיד היו שולחים חבר'ה בני ישיבות לעמוד בתצפית, גם בזמן ההפגזה, כי עליהם ידעו שהם לא יתכופפו וישכבו — אלא ישארו בתצפית, וזהו 'קידוש ה' גדול.

עוד דבר שאני רוצה לברר אתך הוא, שאם אני חושב, שתרומה גדולה היא בכך שיושבים ולומדים, מדוע לא הלכתי לישיבה גבוהה לגמרי? או לשנה לישיבה?

אומר לך בפשטות: הסיבה היא מעשית לגבי, לגמרי פשוט; (א) משום שלא הרגשתי את עצמי מסוגל לשבת וללמוד סתם כך בישיבה, לעומת מסגרת ה'הסדר' שמחייבת יותר, וקשה לעזוב אותה. (ב) מתוך לחצים חברתיים ופנימיים שעדיין לא הייתי משוכנע שזוהי הדרך. (ג) ההשגחה!

וכדי לא לשקר לאמת, אומר לך, שעדיין, אני לא משוכנע במאה אחוז שהלימוד שלי מועיל לעם-ישראל, אבל דבר כזה לא בא סתם. אלא צריך ללמוד את זה. וזה מה שאני עושה. מה שלי נראה בכל-אופן עד כאן שבפרשת-דרכים שעמדתי, בין נח"ל ל'הסדר' — לא טעיתי. מה שיש עדיין התלבטויות אצל חבר'ה שלנו — ואני בתוכם (וזה נובע מכך שהאמונה עדיין לא מספיק חזקה: שלימוד תורה מוסיף לעם-ישראל), מה בין 'הסדר' לחייל קרבי? שאלה זו קיימת באותה מידה לגביר ולגבי.

וכאן אני חושב ששייך לומר שיש תפקידים שונים בעם: אחד להחזיק ולעזור להתיישבות, אחד לשבת וללמוד תורה, על פי הסיבות שהזכרתי, ואחד לשרת כחייל קרבי.

אלו הם עיקרי הדברים. מה שעוד רציתי להוסיף ולומר לך, שזלזול, אף פעם אינו דרך ואינו שיטה. שלא לדבר על 'הלכנת פני חבר ברבים', אף על פי שאין זה עלבון. כי בכך שאדם צריך לזלזל בדרך של השני על ידי דיבור — כנראה שאין האדם בטוח בדרכו שלו. ועל מנת לחזק את דבריו — נצרך לזלזל בדברי השני. מי שבטוח בדרכו אינו נצרך לזלזל בשני. לא שאני חושב שאינך בטוח בדרכך — אלא כך יכול הדבר להתפרש. טוב — אני רואה

שהדברים ארוכים. אני לא בטוח שבכל הבנת בדיוק למה התכוונתי. אבל מה שאני מקווה — שקראת הכל, כי חשוב לי שתקרא את המכתב הזה. כך סתם אין חדש אצלי מאחרי שבת. ועד השבת כבר הספקנו להחליף את החוויות. אני מאמין שמוזן הסתם, אתה ממשיך להיות מבטוט ב'גדישים', ואני לפעמים קצת מקנא, ככה לעבוד ולהרגיש בעבודת היצירה הראשונה. לא אוסיף עוד לייגע אותך — כי בין כך העניין ארוך למדי. מה שאני מבקש ממך עוד — שבינתיים לא תראה את המכתב לאחרים. ואם אינך נוהג לשמור מכתבים, ואתה זורק אותם — אז במקום לזרוק, תחזיר לי. אולי אראה אותו לי' או לשאר אובייקטים.

עד כאן להפעם — ד"ש לא' ולש' — להת'

מוטי

